

En kvalitativ studie om hur barns delaktighet kan förverkligas på ett mottagningshem

Sanna Säkkinen

EXAMENSARBETE	
Arcada	
Utbildningsprogram:	Det sociala området
Identifikationsnummer:	3706
Författare:	Sanna Säkkinen
Arbetets namn:	En kvalitativ studie om hur barns delaktighet kan förverkligas på ett mottagningshem
Handledare (Arcada):	Arla Cederberg
Uppdragsgivare:	
<p>Sammandrag:</p> <p>Detta examensarbete är ett projekterat arbete i samarbete med ett mottagningshem i södra Finland. Syftet med denna studie är att ge ökad kunskap om barns delaktighet inom barnskyddet samt att redogöra för hur de professionella kan förverkliga barns delaktighet i det vardagliga arbetet på ett mottagningshem. Frågeställningarna är: Hur kan de professionella gå tillväga för att förverkliga barns delaktighet på ett mottagningshem? Vilka är utmaningarna i att förverkliga barns delaktighet på mottagningshem? Målgruppen för detta examensarbete avgränsar sig till barn under skolåldern och ämnet studeras utifrån de professionellas perspektiv. Den teoretiska referensramen består av socialpedagogik och specifikt det socialpedagogiska arbetet på mottagningshem samt delaktighet, där fokuseringen ligger på barns delaktighet. Som datainsamlingsmetod för denna studie används kvalitativa temaintervjuer och respondenterna är fem professionella från mottagningshemmet. Resultatet från studien visar att barns delaktighet på mottagningshem innebär att alla barn skall ses som individer med individuella behov. Barns delaktighet innebär inte att de vuxnas ansvar att fatta beslut flyttas över till barnet. Det är de vuxnas skyldighet att fatta beslut utgående från barnets bästa, men det är viktigt att barn får information om de beslut som berör dem, samt motiveringar för besluten. Respondenterna poängterar att barns ålder och utvecklingsnivå påverkar starkt allt arbete som görs tillsammans med barnet. Det är viktigt att de professionella lyssnar på barnen, är lyhörda och sensitiva för barns behov, samt är närvarande och ger barnen utrymme, tid och möjligheter att uttrycka sig. För att det skall vara möjligt krävs det en förtroendefull relation och en jämlik växelverkan mellan barn och vuxna, och för att växelverkan skall vara jämlik krävs det att den vuxna respekterar barnet och barnets åsikter samt det barnet berättar om sina egna erfarenheter. Barns möjligheter till delaktighet kan förverkligas i det vardagliga arbetet och det är i vardagen som barnet har möjligheten att påverka. Resultatet visar att utmanande faktorer med arbetet för barns delaktighet är själva arbetet på avdelningen, då arbetet sällan är förutsägbart. Arbetet med barnets föräldrar räknades också upp som en utmanande faktor i förverkligandet av barns delaktighet. Förutom detta visar resultatet att brist på resurser, som t.ex. brist på tid och personal, är en utmanande faktorer.</p>	
Nyckelord:	Barnskydd, mottagningshem, barns delaktighet
Sidantal:	75
Språk:	Svenska
Datum för godkännande:	11.12.2012

DEGREE THESIS	
Arcada	
Degree Programme:	Social services
Identification number:	3706
Author:	Sanna Säkkinen
Title:	A qualitative study of how children's participation can be actualized in a residential care home
Supervisor (Arcada):	Arla Cederberg
Commissioned by:	
<p>Abstract:</p> <p>This thesis degree is a commissioned work that is made in cooperation with a residential care home in southern Finland. The aim of this study is to increase knowledge about children's participation in child welfare. The purpose of this study is also to find out how the professionals can actualize children's participation in the everyday work in a residential care home. The research questions are: How can the professionals actualize children's participation in a residential care home? What are the challenges in the actualizing of children's participation in a residential care home? The target group of this thesis is children under school age and the subject is examined from the perspective of the personnel. The theoretical frame consists of theories about social pedagogy and participation. Theme based qualitative interviews, with five professionals from the residential care home, are used as a data collection method. The result of this study shows that children's participation in a residential care home means that all children should be seen as individuals with individual needs. Children's participation doesn't mean that adults' responsibility to make decisions is transferred to the child, but it is important that children are informed about the decisions that affect them and the reasons for the decisions. The result also shows that the child's age and developmental level influences a lot all the work that is done with the child. It is important that the professional listen to the children, are responsive and sensitive to children's needs and are present and gives children space and opportunities to express themselves. For this to be possible, a trusting relationship and an equal interaction between children and adults is needed, and for the interaction to be equal, it is necessary that the adults respect the child, and the child's views and what the child tells about its own experiences. Children's opportunities for participation can be actualized in everyday work and it is in the everyday life that the child has the ability to influence. The result shows that challenging factors with work for children's participation is the work in the department, as the work is rarely predictable. The work with the child's parents was also counted up as a challenging factor. Besides this, the result shows that a lack of resources, such as lack of time and personnel, is a challenging factor.</p>	
Keywords:	Child welfare, residential care home, children's participation
Number of pages:	75
Language:	Swedish
Date of acceptance:	11.12.2012

OPINNÄYTE	
Arcada	
Koulutusohjelma:	Sosiaaliala
Tunnistenumero:	3706
Tekijä:	Sanna Säkkinen
Työn nimi:	Laadullinen tutkimus siitä, miten lasten osallisuus voidaan toteuttaa vastaanottokodin toiminnassa
Työn ohjaaja (Arcada):	Arla Cederberg
Toimeksiantaja:	
<p>Tiivistelmä: Tämä on hankkeistettu opinnäytetyö joka on tehty yhteistyössä eteläsuomalaisen vastaanottokodin kanssa. Opinnäytetyön tarkoitus on lisätä tietoa lasten osallisuuden tärkeydestä lastensuojelussa ja tavoitteena on selvittää miten ammattilaiset voivat omassa työssään toteuttaa lasten osallisuutta vastaanottokodin arjessa. Tutkimuskysymykset ovat: Miten ammattilaiset voivat toteuttaa lasten osallisuutta vastaanottokodissa? Minkälaisia haasteita lasten osallisuuden toteuttamisessa vastaanottokodissa voi olla? Tämän opinnäytetyön kohderyhmänä ovat alle kouluikäiset lapset ja aihetta tarkastellaan henkilökunnan näkökulmasta. Teoreettinen viitekehys koostuu sosiaalipedagogiikasta ja erityisesti sosiaalipedagogisesta työstä vastaanottokodissa, sekä osallisuudesta jossa painopiste on lasten osallisuus. Tiedonkeruumenetelmänä tässä tutkimuksessa käytetään kvalitatiivisia teemahaastatteluja ja viisi ammattilaista vastaanottokodista haastateltiin. Tutkimustuloksista käy ilmi, että lasten osallisuus vastaanottokodin toiminnassa tarkoittaa sitä, että kaikki lapset nähdään yksilöinä joilla on yksilölliset tarpeet. Lasten osallisuus ei tarkoita että aikuisen vastuu päätöksenteosta siirretään lapselle, mutta on tärkeää että lapset saavat tietoa päätöksistä, jotka koskevat heitä ja myös perusteluja päätöksiin. Vastaajat korostavat, että lapsen ikä ja kehitystaso vaikuttavat kaikkeen työhön jota lapsen kanssa tehdään. On tärkeää, että ammattilainen kuuntelee lasta ja on herkkä lasten tarpeille sekä on läsnä ja antaa lapselle tilaa ja mahdollisuuksia ilmaista itseään. Jotta tämä olisi mahdollista vaaditaan luottamuksellista ja tasa-arvoista suhdetta aikuisen ja lapsen välillä. Aikuisen on kunnioitettava lapsen näkemyksiä ja kertomuksia omista kokemuksistaan. Lasten osallistumismahdollisuuksia voidaan tukea jokapäiväisessä työssä ja se on vastaanottokodin arjessa jossa lapsella on mahdollisuus vaikuttaa. Tutkimus osoittaa, että haastava tekijä on työ osastolla, koska sitä harvoin tietää etukäteen mitä tulee tapahtumaan. Työ lapsen vanhempien kanssa laskettiin myös yhdeksi haasteeksi lapsen osallistumisen toteuttamisessa. Tämän lisäksi tutkimus osoittaa, että resurssien puute, kuten ajanpuute ja henkilöstön puute, on haastava tekijä.</p>	
Avainsanat:	Lastensuojelu, vastaanottokoti, lasten osallisuus
Sivumäärä:	75
Kieli:	Ruotsi
Hyväksymispäivämäärä:	11.12.2012

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

1	INLEDNING	8
1.1	Bakgrund	8
1.2	Syfte och frågeställningar	9
1.3	Avgränsning	9
1.4	Arbetets struktur och design	10
1.5	Centrala begrepp	11
1.5.1	<i>Barnskydd</i>	11
1.5.2	<i>Mottagningshem</i>	11
1.5.3	<i>Barns delaktighet</i>	12
2	TIDIGARE FORSKNING	12
2.1	Tidigare forskning om barns delaktighet inom barnskyddet	12
2.2	Sammanfattning av tidigare forskning	15
3	BARNSKYDDETS PRINCIPER	15
3.1	FN:s konvention om barnets rättigheter	15
3.2	Barnskyddslagen	16
3.3	Sammanfattning av barnskyddets principer	18
4	TEORETISK REFERENS RAM	18
4.1	Socialpedagogik	19
4.1.1	<i>Det socialpedagogiska arbetet på mottagningshem</i>	20
4.2	Delaktighet	23
4.2.1	<i>Modell för analys av barns delaktighet</i>	28
4.3	Sammanfattning av socialpedagogik och delaktighet	31
5	METOD	31
5.1	Val av metod	32
5.2	Intervju som datainsamlingsmetod	32
5.3	Val av respondenter	34
5.4	Genomförande av intervjuerna	35
5.5	Analys av materialet	36
5.6	Validitet och etiska aspekter	37
6	RESULTATREDOVISNING	38
6.1	Barns delaktighet på ett mottagningshem	39
6.1.1	<i>Personalens uppfattningar om vad barns delaktighet betyder</i>	39

6.1.2	<i>Förutsättningar för barns delaktighet</i>	40
6.1.3	<i>Hur barnets åsikter påverkar</i>	44
6.1.4	<i>Barns delaktighet i beslutsprocessen</i>	45
6.1.5	<i>Barns delaktighet i vardagen</i>	47
6.2	Utmaningar i att förverkliga barns delaktighet.....	49
6.2.1	<i>Arbetet på avdelningen</i>	49
6.2.2	<i>Arbetet med föräldrarna</i>	50
6.2.3	<i>Brist på resurser</i>	52
6.3	Sammanfattning av resultatredovisningen	52
7	ANALYS OCH TOLKNING AV RESULTAT	53
7.1	Barns delaktighet på mottagningshem	53
7.2	Barns delaktighet enligt Shier's delaktighetsmodell	60
7.3	Utmaningar med barns delaktighet	62
7.4	Det socialpedagogiska arbetet	64
7.5	Sammanfattning av analys och tolkning.....	66
8	AVSLUTANDE DISKUSSION	68
8.1	Resultatdiskussion.....	68
8.2	Reliabilitet, validitet och metodval	69
8.3	Arbetslivsrelevans och förslag på vidare forskning	70
	KÄLLOR	72
	BILAGA 1	76
	BILAGA 2	77
	BILAGA 3	78
	BILAGA 4	80

Figurer

Figur 1. Modell för analys av barns delaktighet (Rasmusson 2006:27).....	30
Figur 2. Analys av barns delaktighet enligt Shier's delaktighetsmodell.....	61

1 INLEDNING

Barns delaktighet har under de senaste åren varit ett mycket aktuellt ämne inom det sociala området. Ett allmänt sätt att granska barns delaktighet är att utgå ifrån FN:s konvention om barns rättigheter. (Nivala 2010) Finlands grundlag (11.6.1999/731) 6§ säger att barn skall bemötas som jämlika individer och de skall ha rätt till medinflytande enligt sin utvecklingsnivå i frågor som gäller dem själva. Med andra ord har alla barn rätt till delaktighet. Barns rätt till delaktighet är en av grundprinciperna i FN:s barnkonvention och fastän det är över 20 år sedan FN:s barnkonvention kom till, så har ämnet barns delaktighet fått mera uppmärksamhet i Finland först på 2000-talet. (Paavola 2009:20) Mitt intresse för barns delaktighet inom barnskyddet, och specifikt på mottagningshem, väcktes då jag gjorde min fördjupade praktik på ett mottagningshem för barn under skolåldern. Barns delaktighet, och speciellt hörande av barn, var ett aktuellt ämne som diskuterades mycket under min praktikperiod. Detta examensarbete är ett projekterat arbete i samarbete med ett mottagningshem i södra Finland. Det som gör ämnet barns delaktighet ännu intressantare och mer utmanande, är när det gäller barn som är klienter inom barnskyddet och dessutom barn som är under skolåldern.

1.1 Bakgrund

Den nya barnskyddslagen (13.4.2007/417) trädde i kraft den 1 januari 2008 och i den nya lagen betonas barns rätt till delaktighet och att barns röst ska höras i beslutsfattandet. (Taskinen 2007:7) Barn har rätt till särskilt skydd och särskild omvårdnad, bra tjänster och delaktighet, vilket innebär rätten att delta, påverka och komma till tals (Aula 2011). I barnskyddslagen (13.4.2007/417), som grundar sig på FN:s konvention om barns rättigheter, poängteras att barnets åsikt alltid skall utredas oberoende av barnets ålder och att barn ska ha rätt att delta, rätt att framföra sin åsikt och rätt att bli hört. Barn har även rätt att få information och möjlighet till medinflytande i ärenden som rör barnet. (Taskinen 2007:7-8) Barn ska inte endast beskyddas, utan barn ska också ses som aktiva individer med egna åsikter och erfarenheter. När barn får vara delaktiga upplever de en känsla av att de respekteras och för att barnen ska må bra är det viktigt att de blir sedda och hörda och att de kan påverka genom sina åsikter. Delaktighet förutsätter att vuxna

delar med sig av sin tid, visar intresse för barns synpunkter samt har en förmåga att föra dialog med barn i olika åldrar. (Aula 2011) Eftersom FN:s konvention om barns rättigheter och barnskyddslagen lägger stor vikt vid barns delaktighet, innebär det att mottagningshem är skyldiga enligt lagen att jobba för barns delaktighet. Jag vill fördjupa mig i barns möjligheter till delaktighet på mottagningshem och vad delaktighet för barn under skolåldern kan innebära i praktiken.

1.2 Syfte och frågeställningar

Syftet med denna studie är att ge ökad kunskap om barns delaktighet inom barnskyddet samt att redogöra för hur de professionella kan förverkliga barns delaktighet i det vardagliga arbetet på ett mottagningshem.

Mina frågeställningar är:

1. Hur kan de professionella gå tillväga för att förverkliga barns delaktighet på ett mottagningshem?
2. Vilka är utmaningarna i att förverkliga barns delaktighet på mottagningshem?

1.3 Avgränsning

Jag har valt att avgränsa min studie till barn under skolåldern och hur deras delaktighet kan förverkligas i det vardagliga arbetet på ett mottagningshem. Fokuseringen ligger på hela den tidsperioden då barnet vistas på mottagningshemmet, från då barnet kommer till mottagningshemmet, när det fattas beslut angående barnet och ända tills barnet lämnar mottagningshemmet. Jag är intresserad av att hur de professionella går till väga för att skapa förutsättningar för barns delaktighet, för att det är en viktig del av det vardagliga arbetet på ett mottagningshem. Enligt lagstiftningen har barn rätt till delaktighet och rätt att bli hörda. Eftersom det är de professionella som skall möjliggöra och skapa förutsättningar för barns delaktighet har jag valt att studera detta ämne utifrån de professionellas perspektiv.

1.4 Arbetets struktur och design

Här kommer jag att presenteras strukturen och designen för mitt examensarbete, eftersom jag vill klargöra från första början vad denna studie handlar om och vad jag har valt att fokusera på. Kapitel 1 är en inledning till studien och ämnet barns delaktighet på mottagningshem. Jag har tagit upp bakgrunden, syftet, frågeställningarna och avgränsningen och härefter kommer jag ännu kortfattat att beskriva de centrala begreppen, vilka är barnskydd, mottagningshem och delaktighet. I kapitel 2 presenteras fem tidigare forskningar som har barnskydd och barns delaktighet som ämne. Med dessa fem forskningar vill jag lyfta fram vad som har undersökts tidigare om detta ämne. Barnskyddets principer lyfter jag upp i kapitel 3, vilka är FN:s konvention om barnets rättigheter och Finlands barnskyddslag. Dessa utgör grunden för allt barnskyddsarbete i Finland, och därför anser jag det som en central del av min studie och därmed vill jag lyfta fram dem. Den teoretiska referensramen består av socialpedagogik och delaktighet och de presenteras i kapitel 4. Jag har valt att studera barns delaktighet på mottagningshem ur ett socialpedagogiskt perspektiv, eftersom det utgör grunden för det arbetet socionomerna gör. Socialpedagogiken har en central roll i denna studie och därför kommer jag även specifikt att berätta om det socialpedagogiska arbetet på mottagningshem. När det gäller delaktighet har jag valt att fokusera på barns delaktighet inom barnskyddet. För att förtydliga barns delaktighet och vad allt det innebär har jag valt att använda Shier's delaktighet modell. Den har jag även använt som grund när jag har utformat min intervjuguide, samt när jag har analyserat mitt resultat gentemot tidigare forskning och den teoretiska referensramen.

I kapitel 5 redogör jag för hur jag har förverkligat min studie genom att beskriva vilken metod jag har använt, hur jag har samlat in mitt material och hur jag har analyserat data som samlades in. Vidare kommer jag att lyfta upp validitet och de etiska aspekterna som är viktiga att reflektera över. Resultatet redogörs i kapitel 6 och jag har delat upp resultat i två huvudteman utifrån mina frågeställningar. Indelningen är barns delaktighet på mottagningshem och utmaningar med barns delaktighet. I kapitel 7 analyserar och tolkar jag resultat gentemot tidigare forskning, barnskyddets principer samt socialpedagogik och delaktighet. Kapitel 8 består av avslutande diskussion om resultatet, reliabilitet, va-

liditet och metodval. Slutligen kommer jag även att reflektera över studiens arbetslivsrelevans och ge förslag på vidare forskning.

1.5 Centrala begrepp

Här nedan definieras kort de centrala begreppen för mitt examensarbete. De centrala begreppen är barnskydd, mottagningshem och delaktighet.

1.5.1 Barnskydd

Med barnskyddet strävar man efter att säkerställa goda förutsättningar för en bra barndom för alla barn (Taskinen 2010:7). Barnskyddets tre huvuduppgifter är att påverka och trygga barnets uppväxtvillkor, att stöda föräldrarna i barnets fostran och att skydda barnen. Det är föräldrarna som i första hand ansvarar för barnets fostran och omsorg. (Sosiaaliportti 2007) Endast då barnets utveckling och hälsa äventyras är det samhällets skyldighet och rätt att ingripa i familjens situation med olika barnskyddsåtgärder. Barnskydd behövs i situationer, där familjens egna resurser inte räcker till för att trygga barnets uppväxt och utveckling. Barnskyddarbetet utgår ifrån barnet och barnets behov och den ledande principen är att man strävar efter barnets bästa och det innebär att man vid olika alternativa åtgärder måste överväga hur väl de tillgodoser och bidrar till barnets bästa. Med andra ord skall åtgärderna på såväl kort som lång sikt främja barnets utveckling. (Taskinen 2007:16-22)

1.5.2 Mottagningshem

Mottagningshem är en barnskyddsinstitution, vars uppgift är att reda ut och göra en bedömning över i hurudant behov av barnskydd en familj är, där hela familjens livssituation tas i beaktande. Mottagningshem är en enhet där barn ofta är placerade en kort tid, i genomsnitt högst ett halvt år. Under denna tid görs det upp en klientplan samt fattas beslut om att ifall barnet kan återvända hem eller placeras barnet vidare utanför hemmet. Ett centralt mål för verksamheten på mottagningshem är att hjälpa familjer att hitta olika lösningar till problem som gäller familjens situation, barnets vård och fostran. Ifall beslutet är att barnet skall placeras utanför hemmet så utgår man ifrån barnets behov, och man strävar efter att göra det i samarbete med föräldrarna. (Sosiaaliportti 2007)

1.5.3 Barns delaktighet

Barns delaktighet på mottagningshem betyder inte att den vuxnas ansvar flyttas över på barnet, utan det innebär att barn har rätt att få information om saker och rätt att känna till de processer som berör dem själva. Barn har även rätt att få stöd för att uttrycka sig och att bli förstådda. Vuxna ska visa uppskattning för barns egna erfarenheter och komma ihåg att barn är de bästa experter när det gäller deras egen livssituation. Det är ändå de vuxnas ansvar och beslutfattarnas skyldighet att se till barnets intressen i sin helhet, eftersom beslut med avseende på barnets bästa inte alltid är i samklang med barnets egna åsikter. Då är det viktigt att de vuxna förklarar och motiverar besluten för barnen. För att kartlägga barns åsikter finns det olika redskap beroende på barnets ålder och mognad. (Aula 2011)

2 TIDIGARE FORSKNING

I detta kapitel lyfts det fram fem forskningar med temat delaktighet och barnskydd.

2.1 Tidigare forskning om barns delaktighet inom barnskyddet

Salokantas (2003) pro gradu-avhandling "Miten lapsi näkyy lastensuojelussa? Tutkimus Hämeenlinnan lastensuojelun huoltosuunnitelmista" handlar om att hur barn synliggörs inom barnskyddet. Salokantas material bestod av 100 klientplaner och dem analyserade hon med hjälp av innehållsanalys, där hon granskade barns närvaro och hur barns åsikter och önskemål togs i beaktande samt hur barn synliggjordes. I sin undersökning kom Salokanta fram till att barnet synliggjordes dåligt inom barnskyddet och att det ofta var de vuxna som pratade om barnet och barnet var sällan närvarande. Barnen hade inte vetenskap om att vad som kommer att hända i deras liv och det leder till att placering utom hemmet kan komma som en överraskning för barnet. Salokanta ville också lyfta fram att man inte redde ut barns åsikter och önskemål enligt vad lagen krävde och hon ansåg att man borde höra barnet på en större skala och ge dem möjlighet att påverka. Salokanta

poängterar att det minsta man kan göra för barnets skull är att berätta för dem vad som pågår och om beslut som fattas. (Salokanta 2003:2)

Ukkolas (2007) pro gradu-avhandling "Lapsen osallisuuden vahvistaminen lastensuojelun huoltosuunnitelmatyössä" handlar om att hur man kan stärka barns delaktighet när man gör upp en klientplan. I Jyväskylä hade det utvecklats en blankett för klienterna, för att samla in bakgrunds information och för att klienterna i förväg har kunnat fundera på saker som är viktiga enligt dem. Ukkola intervjuade sju socialarbetare som hade erfarenhet av att använda blanketten med klienterna och hon analyserade materialet med hjälp av innehållsanalys. I sin undersökning ville Ukkola granska användningen av denna blankett och hurudan effekt den haft på barns delaktighet. Ukkola kommer fram till att blanketten varit ett bra arbetsredskap med olika klienter. De flesta barn hade varit aktiva med att fylla i blanketten och socialarbetarna poängterade att det med hjälp av blanketten hade kommit fram information som de inte tidigare hade behandlat och det var en bra metod med barn som kan skriva. (Ukkola 2007)

Päkkiläs (2008) forskning "Lähtökohtana lapsen etu ja lapsilähtöisyys", grundar sig på hennes pro gradu- avhandling "Lapsen näkökulma ja kokemukset lastensuojelun sosiaalityön sijoitusprosessissa – lapset ja sosiaalityöntekijät kertojina", från år 2006. I sin forskning granskar Päkkilä hur barnets bästa förverkligas i klientskapet inom barnskyddet, speciellt vid omhändertagning och placering. Päkkiläs material bestod av tio intervjuer, hon intervjuade fyra ungdomar som blivit omhändertagna och som var eller har varit placerade utom hemmet och sex socialarbetare. I sin forskning kom Päkkilä fram till att man måste berätta ärligt för barn och unga om orsaker till placeringen och om målsättningen. Det är även viktigt att berätta vilka förutsättningarna är för barnet att få återvända hem, eftersom ovisshet och otydlighet enbart har dåliga konsekvenser för barnet. Det kom även fram att personalen måste ha känslighet och mod för att höra vad barnet har att säga. När man får kontakt med barnet måste man försäkra sig om att barnet har förstått vad man har berättat och diskuterat. Det är viktigt att barnet får möjligheten att diskutera med personer som ansvarar för besluten. Detta är speciellt viktigt i åtgärder som strider mot barnets vilja, eftersom barnet lätt kan känna och tolka att allt vad de vuxna säger och gör inte görs för barnets bästa och att det inte har någon nytta och då känner de sig inte delaktiga. De unga som Päkkilä intervjuade ansåg att de inte

hade blivit hörda i saker som gällde dem själva. Socialarbetarna som deltog var intresserade av att lära sig nya arbetssätt för arbetet med barn. De ansåg även att de behöver mera tid, metoder och handledning för arbetet med barn. (Päkkilä 2008:161-172)

Oranen (2008) har gjort en undersökning "Mitä mieltä? Mitä mieltä! Lasten osallisuus lastensuojelun kehittämisesssä" om barns delaktighet inom barnskyddet. Syftet med studien var att ta reda på hur man kan stärka barns och ungas delaktighet i barnskyddsarbetet och i utvecklingen av det samt att vad barn och unga tänker om barnskyddsarbetet i praktiken. Som metod i denna undersökning användes fokusgruppintervju och det deltog allt som allt 19 barn och unga i åldern 9-18. Resultatet tyder på att man kan diskutera med barn även på ett allmänt plan. Tillsammans med barnen kan man även granska arbetet som görs. Det kom också fram att barn och unga som deltog i undersökningen hade mycket erfarenheter och de ville dela med sig av sina åsikter. Oranen vill poängtera att när man arbetar med barn måste man försäkra sig om att de valda metoderna och arbetssätten erbjuder tillräckligt med stöd för det man ska diskutera. Det är även viktigt att inte utesluta de barn som inte kan uttrycka sig fullständigt med ett verbalt språk. En viktig aspekt som Oranen vill lyfta fram är att vad är det för idé med sådant professionellt arbete som stänger ut klientgruppens egna åsikter. Det centrala i undersökningen och i barnskyddsarbetet samt i utvecklingen av det, är att höra barnet, alltså barns delaktighet. (Oranen 2008:56)

Filppulas (2010) pro gradu-avhandling "Lapsen osallisuus lastensuojelun alkuarvioinnesta laadituissa dokumenteissa" handlar om hur barn syns i dokumenten i utredningsprocessen inom barnskyddet. Syftet med denna studie var att undersöka hur barnets röst hörs i saker som berör barnet själv. Filppula tog reda på hurudan information barnen får om den egna situationen och vem det är som berättar informationen. Hon studerade även att på vilket sätt man kommer fram med oron över barnets situation och hur barnet är delaktigt i utredningsprocessen. Filppula har gjort en kvalitativ undersökning och hennes material bestod av 45 dokument i utredningsprocessen och hon analyserade materialet med hjälp av innehållsanalys. I undersökningen kom det fram till att barnets röst hörs under hela utredningsprocessen och att man strävar efter att höra barnets åsikt med hjälp av bland annat diskussion. (Filppula 2010:1) Resultatet visade även att leken också är ett sätt som används för att höra barn och ifall man inte har kunnat höra barnet

på grund av barnets unga ålder har man åtminstone träffat barnet och gjort observationer. (Filppula 2010:85)

2.2 Sammanfattning av tidigare forskning

Sammanfattningsvis kan man säga att det har skett förändringar mellan åren 2003 och 2010. I undersökningen år 2003 var resultatet att barnet inte hördes när man gjorde upp en klientplan och att deras delaktighet var svag, medan i undersökningen år 2010 var resultatet att barnets röst hörs under hela utredningsprocessen. Den nya barnskyddslagen som betonar barns rätt till delaktighet, trädde i kraft år 2008. Man kan dra den slutsatsen att de professionella inom barnskyddet idag är skyldiga att arbeta för barns delaktighet och att de har blivit mer medvetna om barns rätt till delaktighet och vad delaktighet kan innebära, bl.a. att barn skall höras samt att barn ska få information om ärenden som berör dem själva. Det är de vuxna som skall möjliggöra barns delaktighet och i forskningarna kom det fram att barn och unga berättar sina åsikter och om sina erfarenheter om de får möjlighet att göra det.

3 BARNSKYDDETS PRINCIPER

I detta kapitel redogör jag för barnskyddets principer i Finland, vilket innefattar FN:s konvention om barnets rättigheter och dess grundläggande principer samt det centrala i barnskyddslagen med tanke på mitt syfte. Barnskyddets principer som jag tar upp i detta kapitel har en central roll och ligger som grund för min empiriska del, eftersom FN:s konvention om barnets rättigheter och barnskyddslagen är grunden för barnskyddsarbetet i Finland.

3.1 FN:s konvention om barnets rättigheter

FN:s konvention om barnets rättigheter, barnkonventionen, är ett internationellt och rättsligt bindande instrument som innehåller bestämmelser om mänskliga rättigheter för barn. Finland ratificerade konventionen och den trädde i lagnivå i kraft år 1991, vilket

innebär att den förpliktar myndigheterna på samma sätt som övrig lagstiftning (Taskinen 2007:15). Barnkonventionen innehåller fyra grundläggande principer, vilka är att alla barn har samma rättigheter, barnets bästa ska beaktas vid alla beslut, alla barn har rätt till liv och utveckling samt att alla barn har rätt att säga sin mening och få den respekterad. (Barnkonventionen)

Barnkonventionens första grundprincip finns i artikel 2 och den handlar om icke-diskriminering, vilket innebär att alla barn har samma rättigheter oavsett ras, hudfärg, kön, språk, religion, ursprung, egendom, handikapp eller ställning i övrigt, samt att alla barn ska få sina behov och rättigheter tillgodosedda. Den andra grundprincipen finns i artikel 3 och den säger att barnets bästa alltid kommer i främsta rummet vid alla åtgärder som rör barnet. Samhället har ansvaret att tillförsäkra att barnet får sådant skydd och sådan omvårdnad som behövs för deras välfärd. Den tredje grundprincipen finns i artikel 6 och den lyder att alla barn har en inneboende rätt till liv, samt att staten ska säkerställa barnets överlevnad och utveckling. Den fjärde grundprincipen finns i artikel 12 och den handlar om barns delaktighet, vilket innebär att de barn som är i stånd att bilda egna åsikter skall ha rätten att uttrycka sig och komma till tals samt barn skall bli hörda och bli lyssnade till. (FN:s konvention om barnets rättigheter) Barn ska ha rätt att uttrycka sina egna åsikter i alla frågor som rör barnet, men man måste också komma ihåg att ta barnets ålder och mognad i beaktande. Rätten att uttrycka sina åsikter är absolut och får inte begränsas med exempelvis barnets unga ålder och för att ges möjlighet att uttrycka sina åsikter ska barnet enligt artikel 12 särskilt beredas möjlighet att höras. (Christensen & Hildingson 2009:9-11)

3.2 Barnskyddslagen

FN:s konvention om barnets rättigheter är grunden till barnskyddslagen (13.4.2007/417), vilket innebär att man i barnskyddslagen utgår från principerna i FN:s konvention om barnets rättigheter. Barnskyddslagens syfte är att trygga barnets rätt till en trygg uppväxtmiljö, en harmonisk och mångsidig utveckling samt rätt till särskilt skydd (Barnskyddslag 13.4.2007/417). Utgångspunkten är att det är föräldrarna som i första hand är ansvariga för barnets omsorg och fostran samt att samhället har ansvaret för att trygga barnets uppväxtvillkor och för att stöda föräldrarna i föräldraskapet och

barnets fostran. Behovet av barnskydd uppstår då barnet inte får tillräcklig tillsyn och omsorg. De beslut som fattas inom barnskyddet skall främja barnets utveckling och välfärd och således måste man överväga hur olika alternativ och tillvägagångssätt tillgodoser barnets bästa och alla åtgärder måste genomföras så finkänsligt och hänsynsfullt som möjligt. (Taskinen 2007:8-16)

Den nya barnskyddslagen (13.4.2007/417) trädde i kraft den 1 januari 2008 och i den nya barnskyddslagen läggs större vikt vid barnets rätt till delaktighet, till ett aktivt deltagande, och det betonas även att barns röst ska höras i beslutsfattandet. (Taskinen 2010:9-11) I barnskyddslagens 5§ står det att *"ett barn skall enligt sin ålder och utvecklingsnivå tillförsäkras rätten att få information i ett barnskyddsärende som rör barnet och möjligheten att framföra sina åsikter i ärendet. Då behovet av barnskydd bedöms, då beslut fattas om ett barn eller en ung person och då barnskydd genomförs, skall särskild uppmärksamhet fästas vid barnets eller den unga personens åsikter och önskemål."* (Barnskyddslag 13.4.2007/417) För att barnet ska ha möjlighet att uttala sig måste man träffa barnet personligen under hela barnskyddsprocessen. För att barnet ska kunna ha en åsikt förutsätter det att barnet förstår vad de tar ställning till och det innebär att barnet har rätt att få tillräckligt mångsidig information, som inte får vara skadlig för barnet. (Taskinen 2007:11-17)

Barnskyddslagens fjärde kapitel handlar om barns delaktighet, och där kommer det fram att *"då barnskydd genomförs skall barnets önskemål och åsikt utredas och beaktas enligt barnets ålder och utvecklingsnivå"*. Man måste utreda barnets åsikt på ett finkänsligt sätt så att det inte onödigt skadar relationerna mellan barnet och föräldrarna och andra personer som står barnet nära. Sättet hur man utreder barnets åsikt och det huvudsakliga innehållet skall antecknas i de barnskyddshandlingar som rör barnet. Endast i sådana fall där utredningen skulle äventyra barnets hälsa eller utveckling eller i övrigt är uppenbart onödigt behöver barnets åsikt inte utredas. När man hör barnet och utreder barnets åsikt får man inte lämna sådana uppgifter åt barnet som riskerar att påverka dess utveckling. (Barnskyddslag 13.4.2007/417) Barnet är en aktiv aktör som ska ha möjlighet att inverka på händelsernas förlopp. Inom barnskyddet ska barnet beredas möjligheter att delta i utredningen av sina egna angelägenheter och i alla barnskyddsärenden som rör barn skall ett barn som fyllt 12 år ges tillfälle att officiellt bli hört. Men även yngre

barns behov och åsikter skall alltid utredas oberoende av ålder. Men detta innebär inte att barn ensamt kan besluta i ett ärende, utan att barnet skall ha rätt att framföra sin egen synpunkt när beslut fattas. (Taskinen 2007:16-17)

3.3 Sammanfattning av barnskyddets principer

FN:s konvention om barnets rättigheter tillsammans med barnskyddslagen utgör grunden för allt barnskyddsarbete som utförs i Finland. Barnkonventionen och barnskyddslagen betonar båda betydelsen av barns delaktighet. Sammanfattningsvis innebär barns delaktighet enligt barnkonventionen och barnskyddslagen att barn har rätten att bli hörda och komma till tals, rätten att bli lyssnade till och rätten att få sin mening respekterad samt rätt att få information om ärenden som berör barnet. I allt detta måste man ta barnets ålder och mognadsnivå i beaktande och det får inte vara skadligt för barnet. Kort sagt innebär inte barns delaktighet att barn har rätten att fatta beslut, utan det innebär att barn skall få möjligheten att framföra sin egen synpunkt när de vuxna fattar besluten.

4 TEORETISK REFERENSRAM

I detta kapitel redogörs de centrala teorierna socialpedagogik och delaktighet, som är grunden för detta examensarbete. Socialpedagogik och delaktighet fungerar som ett teoretiskt underlag för den empiriska delen. Först presenteras socialpedagogiken och jag har valt att se socialpedagogiken som ett förhållningssätt för att skapa förutsättningar för barns delaktighet. Sedan kommer jag att redogöra för delaktighet, och specifikt om barns delaktighet inom barnskyddet, och där kommer jag att fördjupa mig i Shier's delaktighetsmodell som kan användas som ett konkret redskap för att analysera barns delaktighet inom barnskyddet på ett mottagningshem.

4.1 Socialpedagogik

Socialpedagogik är ett begrepp som Madsen (2001:7) beskriver som ett arbetssätt med specifika mål och specifika frågeställningar. Enligt Eriksson m.fl. (2004:9-10) kan det socialpedagogiska arbetet beskrivas utifrån ett förändrings- och utvecklingsinriktat perspektiv och förhållningssätt, där individens integration till samhällslivet står i centrum. Socialpedagogik kan även beskrivas som ett sätt att lyfta fram, stöda och medverka till att individer och grupper utvecklar sina egna resurser. Samhällsutvecklingen, som påverkar samhällsförändringar, är en ständigt pågående process som ständigt ställer nya krav på det socialpedagogiska arbetet.

Enligt Madsen (2001:19) strävar socialpedagogiken efter att integrera hotade människor till och i samhället. Madsen understryker även att socialpedagogiken är en speciell handling, en integrationshandling gentemot människor som av olika anledningar står utanför den samhälleliga gemenskapen. Med andra ord förklarar Eriksson och Markström (2000:11, 76-77) att man kan med hjälp av socialpedagogiska insatser hjälpa människor i utsatta livssituationer, som t.ex. barn som far illa. Eftersom barn och barns uppväxt är allt mer beroende av samhällets villkor har socialpedagogiken fått en mer allmän roll i samhällsutvecklingen. I och med att uppväxtvillkoren förändras, måste socialpedagogiken därför också byta perspektiv, eftersom det inte är barnet som betraktas som onormalt, utan det är uppväxtvillkoren som är onormala. Detta innebär att socialpedagogiken har allt mer kommit att inriktas mot individens hela livssituation, och det är ett helhetstänkande som är centralt.

På grund av olika bristsituationer i samhället ställs vissa människor utanför den samhälleliga gemenskapen och socialpedagogiken är ett redskap i att hjälpa dessa individer till ett aktivt deltagande. Ett centralt intresseområde, samt ett problemområde, inom socialpedagogiken är relationen mellan individen och gemenskapen (Kurki 2006:115). Gemenskapen är något gott och livsnödvändigt, eftersom man i relation till andra utvecklar sin identitet och Madsen (2006:228) poängterar även att ingen mänsklig utveckling är möjlig utan interaktion med andra människor. Eriksson (2004:71) betonar också att gemenskapens betydelse är centralt inom det socialpedagogiska arbetet. Enligt Madsen (2006:7) handlar socialpedagogiken om ett socialpedagogiskt förhållningssätt och då ser

man alla människor som aktiva aktörer och man strävar efter att inkludera alla människor i samhällsgemenskapen oavsett livsstil eller särskilda behov. Eriksson och Markström (2000:97-98) lyfter fram betydelsen av den sociala miljön i det socialpedagogiska arbetet, eftersom socialpedagogiken bygger på att människan utformas i den sociala miljön tillsammans med andra. Den sociala miljön har en avgörande inverkan på individens utveckling och därför har den sociala miljön även en central roll i det socialpedagogiska arbetet både vad gäller teori och praktik.

Moderniseringen av samhället har påverkat att skillnaderna ökar mellan dem som finns inom trygghetens ramar och dem som tenderar att marginaliseras. Ur ett socialpedagogiskt perspektiv skall samhället bära ansvaret för dem som tenderar att marginaliseras. I dialog, växelverkan och samspel med utsatta individer och grupper måste samhället hitta modeller och arbetssätt för att man skall kunna inkludera dessa människor. Det kan bland annat gälla arbete, bostad, rätt till att utveckla nya livsstilar och stöd för att uttrycka sig. Fokus skall inte ligga i att människor betraktas som klienter till välfärdssystemet, utan människorna skall ses som aktiva aktörer i samhället. (Madsen 2006:7)

4.1.1 Det socialpedagogiska arbetet på mottagningshem

Det praktiska socialpedagogiska arbetet är underställd lagstiftningen och politiska målsättningar. (Madsen 2006:19-21) Som professionell strävar man efter att hjälpa och stöda klienter i deras svåra situationer och tyngdpunkten i arbetet kan ligga vid ett förebyggande eller korrigerande arbete. Arbetets karaktär varierar beroende på t.ex. klientgruppen och själva problemet. Arbetet kan till sin natur vara handledande, stödjande, lärande, kontrollerande eller motiverande och det praktiska arbetet kan utföras i olika miljöer, som t.ex. på institutioner, hemma hos klienten eller till och med på gatan. Det centrala i det socialpedagogiska arbetet är att stärka klienternas sociala kompetens. Den sociala kompetensen består av många faktorer, som bl.a. av förmågan av att vara i växelverkan med andra och av att klara av det vardagliga livet samt av förmågan att klara av att lösa olika problem i vardagen. Den sociala kompetensen innebär även deltagande och att man har möjlighet att vara delaktig. Man har allt mer börjat tala om klientens delaktighet, vilket innebär att klienten själv är den aktiva aktören i det egna livet och

målet är att klienten själv skall kunna påverka faktorer som i sin tur inverkar på det egna livet. (Mäkinen m.fl. 2009:100-101)

Madsen (2006:19-21) redogör för fyra kärnområden för det praktiska socialpedagogiska arbetet. En av dem är kärnområden där man arbetar med omhändertagna barn och unga utanför det egna hemmet, där socialpedagoger arbetar med barn och unga i särskilt boende eller på institution, t.ex. på ett mottagningshem. Dessa barn skall stödjas så att de trots deras individuella svårigheter ska kunna uppnå samma möjligheter till personlig utveckling och hälsa som deras jämnåriga. Enligt Eriksson och Markström (2000:87, 130) är en nära relation till klienten en förutsättning för det socialpedagogiska arbetet, eftersom det socialpedagogiska arbetet fokuseras på möten mellan människor i olika vardagssituationer. Som socionom på ett mottagningshem är man hela tiden i växelverkan med barnet i det vardagliga arbetet och speciellt i de vardagliga rutinerna på avdelningen, som t.ex. måltiderna eller tandborstning.

Enligt Eriksson och Markström (2000:130, 149) handlar det socialpedagogens arbete om att motivera, medvetandegöra samt att möjliggöra och se resurser hos enskilda individer och grupper. Målet är ett aktivt handlande och delaktighet. Som socialpedagog har man med andra ord som uppgift att förmedla tilltro till klientens egna förmågor och de egna resurserna. Det centrala är att kraftkällan och möjligheterna finns inom klienten och för att få dem i användning krävs det stöd och uppmuntran av den professionella. Det som krävs för att förmedla denna tilltro är en nära relation som är positiv och lösningsfokuserad. Madsen (2006:241) uttrycker detta genom att beskriva att socialpedagogiken handlar om att skapa socialt handlingsutrymme och förutsättningar för människors självständiga beslut och möjligheter att påverka.

Kommunikationen, och specifikt dialogen, kan ses som ett socialpedagogiskt arbetssätt. Kommunikationen är nödvändig i många vardagliga sammanhang, bl.a. för att utbyta information, uttrycka sina känslor och åsikter. En äkta dialog förutsätter att man lyssnar på varandra och bemöter varandra med respekt. Socialpedagoger agerar utifrån en professionell yrkesroll och kommunikationen, dialogen, samtalen och verksamheten som bedrivs i institutionella miljöer påverkas av olika förutsättningar och ramar. I det praktiska arbetet utgör samarbete en förutsättning för relationen mellan socialpedagogen och

klienten och detta samarbete kan ha olika förutsättningar, struktur och kvalitet. Hurudan relationen är beror på kontexten där man befinner sig i. Relationen mellan en socialpedagog och en klient kan likna en relation i det vardagliga livet, som t.ex. relationen mellan barn och professionella på ett mottagningshem. Som socialpedagog befinner man sig ofta i situationer tillsammans med klienter som inte är där frivilligt, t.ex. omhändertagna barn. Då är det i första hand kvaliteten på relationen och inte val av arbetsmetoder som är avgörande för det socialpedagogiska arbetet. På samhällsrelaterade institutioner som är aktuella inom det socialpedagogiska arbetet, t.ex. på barnskyddsanstalt, är det lagstiftningen som utgör ramarna för det praktiska socialpedagogiska arbetet och för vilka möten som sker mellan klient och socialpedagog. (Eriksson & Markström 2000:152-163)

Enligt Madsen (2006:257-260) uppfattas barn som aktörer som skiljer sig från vuxna, vilket innebär att barn har ett juridiskt status som individer med rättigheter. En socialpedagog som har som syfte att främja barns och ungdomars deltagande som självständiga aktörer måste även ta hänsyn till att möjligheten till självständigheten ständigt måste bedömas utifrån kontexten och vad som är möjligt. De socialpedagogiska åtgärderna skall skapa nya gemenskaper och möjligheter till delaktighet. Många barn befinner sig i en utsatt position som gör dem till sårbara aktörer, t.ex. barn som blivit omhändertagna. Dessa barn ska få hjälp med sina rättigheter som aktörer, samtidigt som dessa barn ställer krav på skydd och omsorg. Därför kan det vara bra att skilja mellan socialpedagogik på den individuella nivån och socialpedagogik på den sociala nivån. På den individuella nivån ska socialpedagogiken försöka balansera mellan barnets behov till självständighet samt barnets behov och beroende av den vuxna. På den sociala nivån gäller det att hitta en balans mellan rätten till deltagande och rätten att bli beskyddad. På ett mottagningshem är de professionella som jobbar för att förmedla barnets röst men på samma gång handlar det socialpedagogiska arbetet även om att vårda och fostra barnet i alla de vardagliga situationerna, i allt från att stöda, lyssna, hjälpa med att klä på kläderna och leka tillsammans på avdelningen.

4.2 Delaktighet

Att stärka barns delaktighet är en mångfacetterad sak både i teorin och i det praktiska arbetet inom barnskyddet. Bemötande av barn och att reda ut deras egna åsikter och tankar anses sällan som en lätt uppgift. Det finns många faktorer som kan anses som utmanande, som t.ex. att hitta lämpliga arbetsmetoderna och byråkratiska faktorer som måste tas i beaktande och som påverkar det praktiska arbetet. Svårigheten i att definiera barnets bästa och variationer i barns individuella utvecklingsnivå anses också som utmanande. Barnets ålder och utvecklingsnivå påverkar mycket på hur man arbetar med barnet, och man måste komma ihåg och utgå ifrån att alla barn är individer med individuella behov. Som professionell är en av de viktigaste faktorerna förmågan och möjligheterna att bemöta alla barn som enskilda individer med respekt. En förtroendefull växelverkan är viktigt för att man ska ha möjlighet att nå barns delaktighet. (Hotari m.fl. 2009:124-129)

I följande betraktas vad delaktighet inom barnskyddet kan betyda. Enligt Mukkonen (2009:133) förutsätter delaktighet att man får möjligheten att delta. Timonen-Kallio (2010:6-9) beskriver att ett centralt mål inom barnskyddsarbetet är att stärka barns delaktighet, men i praktiken uppfylls det inte alltid. De professionella inom barnskyddet skall skapa möjligheter för barnet till delaktighet och lära samt uppmuntra barnet att lyfta fram deras egna åsikter och uppfattningar. Delaktighet består av olika delar och det centrala är barns upplevelser av delaktighet. I hanboken för barnskyddet (Sosiaaliportti 2007) presenteras olika nivåer av delaktighet, vilka är: möjlighet att delta eller att inte delta, möjlighet att få information, möjlighet att kunna påverka i processen, möjlighet att kunna uttrycka sina tankar, möjlighet att få stöd i att uttrycka sig och möjlighet till självständiga beslut. Att uppmärksamma dessa olika delar kräver att man som professionell anstränger sig och är kreativ i sitt arbete med barnen. Inom barnskyddsarbetet är det de professionella som är ansvariga för att barnets röst hörs och att man tar det i beaktande i verksamheten och verksamhetsprinciperna (Valtakunnalliset sijaishuollon laatu-kriteerit 2004:11).

Aula (2011) och Möller (2005:82) betonar båda att barns delaktighet på mottagningshem inte betyder att den vuxnas ansvar flyttas över på barnet och att barnet skulle ha

rätten att bestämma. I likhet med det som även tas upp i handboken för barnskyddet (Sosiaaliportti 2007) anses det att delaktighet för barn inom barnskyddet innebär att barn har rätt att få information om saker som rör barnet och rätt att information om beslut samt motiveringar och förklaringar till beslut. Förutom detta innebär barns delaktighet att barn har rätt att få stöd för att uttrycka sig och rätten att bli hörda och sedda av de vuxna. Via dessa rättigheter får barnet möjligheten att vara delaktig.

Man kan granska barns delaktighet på olika sätt, t.ex. med hjälp av en trappstege. På lägsta trappstegen har individen lite eller ingen möjlighet alls att påverka, alltså en liten delaktighet. Ju högre upp individen kommer på delaktighetens trappsteg, ju mera makt och delaktighet har personen i det egna livet. Barns delaktighet på högsta nivån handlar i praktiken om deras möjligheter att kunna påverka i olika beslut som berör dem själva. (Timonen-Kallio 2010:6-9) Hotari m.fl. (2009:118-123) tar också upp delaktighetens trappsteg som ett sätt att granska barns delaktighet. När man granskar barns delaktighet med hjälp av en trappstege antar man att barns delaktighet ökar i samma proportion som när barns möjligheter att påverka ökar och på grund av det har modellen kritiserats eftersom den inte tar i beaktande barns subjektiva erfarenheter om känslan av delaktighet. Vid sidan om den juridiska nivån kan man även granska barns delaktighet utifrån barns egna subjektiva erfarenheter om delaktighet och känslan av möjligheter att kunna påverka. Handboken för barnskyddet (Sosiaaliportti 2007) betonar också att den avgörande faktorn för barns delaktighet är dock barnets egen erfarenhet av att ha kunnat påverka frågor som gäller dem själva. Man kan inte tala om delaktighet ifall barnet inte själv har känt sig delaktig i beslutsprocessen, att man inte har blivit hörd eller har fått sagt sin egen åsikt.

Växelverkan och dialog med andra medför möjligheten till känslan av delaktighet. När det är frågan om barns delaktighet är en av de viktigaste faktorerna växelverkan mellan barn och vuxna. Det innebär att man som professionell ska skapa förutsättningar för barns delaktighet, men man kan inte med all säkerhet nå det. Ibland kan ett barn känna sig delaktig utan en märkbar delaktighet och ibland känner sig inte barn delaktiga oavsett de professionellas ansträngningar. (Hotari m.fl. 2009:118-123) Ömsesidighet är viktigt, eftersom det är inte möjligt för barn att påverka och delta om de inte får någon information av de vuxna. (Sosiaaliportti 2007)

Även helt små barn har rätt till delaktighet och speciellt då betonas de vuxnas roll eftersom de vuxna då måste skapa förutsättningar för barns delaktighet. Vid små barns delaktighet är de vardagliga situationerna viktiga vid barns individuella hörande. (Hotari m.fl. 2009:119) Enligt Maukkonen (2009:133-124) innebär spädbarns delaktighet att de vuxna talar om barnet och att barnets liv är i fokus när man arbetar med föräldrarna samt att barnet gärna skall vara på plats. Barnets närvaro ger de professionella möjligheten att iaktta växelverkan mellan barnet och föräldrarna. Barn i lekåldern kräver utrymme för lek och annan sysselsättning. Möller (2004:24-27) poängterar att när man kartlägger barnets livssituation, är man huvudsakligen intresserad av att hur barnet upplever situationen, vad barnet tänker och känner. Men kan man lita på vad barn berättar? Frågan ifall man kan lita på att om barnet berättar sanningen är inte det viktigaste och det centrala man vill nå, i frågan om barns delaktighet och barns möjligheter att komma till tals. Det viktiga är att om barnet överhuvudtaget berättar och vad barnet berättar samt det att barnet får möjlighet att delta och att bli hörd av de vuxna. Sanningen är inte det som är det centrala, utan det är viktigare att få reda på hur barnet analyserar det som hänt och hurudan mening barnet ger för det skedda. När barnet får möjligheten att berätta, känner de sig även respekterade och får känslan av att någon bryr sig och dem, och det kan ha en positiv inverkan på barnet även senare i livet.

När man arbetar tillsammans med att barn finns det faktorer som man måste ta i beaktande, bl.a. att det måste finnas tillräckligt med tid för arbetet tillsammans med barnet så att barnet i lugn och ro kan berätta och att det finns tid för bearbetning av det som barnet berättar. Som professionell skall man inte försöka skynda på barnet att berätta och man skall inte försöka gissa sig fram till vad barnet kanske kommer att berätta eller ge färdiga svarsalternativ. Som professionell måste man godkänna alla barnets reaktioner som kan uppstå. Av den professionella krävs det mod, förmåga att kasta sig in i barnets värld och förmåga att tåla osäkerhet. Man kan inte vara säker om man kan ta del av barns erfarenheter och man kanske inte får veta hur det har påverkat barnet i längden senare i livet. Som professionell har man inte heller alltid svar på alla frågor som barnen ställer. (Möller 2004:29) Förutom allt detta och hur hårt man än jobbar för barns delaktighet, måste man även också komma ihåg att barn har även rättigheten att inte delta.

Barnet har rättigheten att inte berätta någonting om de egna erfarenheterna eller de egna åsikterna. (Möller 2005:85)

Det finns många utmaningar när man strävar efter att förverkliga barns delaktighet inom barnskyddet. Utmaningar man kan stöta på är att arbetet är resurskrävande, vilket innebär att det krävs tid, kunskap och eventuellt redskap. Arbetet för barns delaktighet kräver även att man arbetar målmedvetet när man planerar verksamheten på mottagningshemmet samt när man utför arbetet tillsammans med barnen. Att detta skall förverkligas kräver det kunskap och rätt attityd och rätt förhållningssätt av de professionella som jobbar på ett mottagningshem. Brist på resurser, själva arbetskulturen och de professionellas kunskap är inte de ända utmaningarna när man arbetar med barn för deras delaktighet. En stor utmaning är även den information som barnet innehar, som man som professionell kommer i kontakt med tillsammans med barnet, utan föräldrarnas närvaro. Informationen som barnet har är även många gånger svårt för den professionella att bearbeta. De professionella måste reflektera över det barnet berättar och måste avgöra när det kan fungera som motivering för beslut som berör barnet. Något som också kan vara utmanande är att hur man skall ta upp det som barnet berättar med föräldrarna, och hur man kan använda informationen som barnet har berättat utan att skada barnet på något vis. (Möller 2005:83-84)

Enligt FN:s Barnkonvention har barn vissa specifika rättigheter och det är de vuxna som har skyldigheten att garantera dem. Det innebär dock inte att barn passivt mottar de rättigheter som är givna av de vuxna. Man kan säga att barndomen är en period som utspelas i ett spänningsfält mellan de strukturella ramarna som samhället sätter upp och mellan barns personligheter, individuella förmågor och eget initiativ. Man kan se barn som aktiva aktörer som ges ett visst handlingsutrymme av de vuxna, men som också kan ta ett sådant. Man kan dock inte utan komplikationer betona barn som aktiva subjekt, eftersom en alltför stark betoning på barns kompetenser kan innebära att de hamnar ta ett för stort ansvar, eller att man underskattar vikten av stöd och skydd som de är i behov av. (Andersson & Sallnäs:17)

I allt professionellt arbete med barn skall man sträva efter att ta hänsyn till barns perspektiv i saker som berör barnet, vilket handlar om att lyssna till barns egen röst, ta reda

på barns egna inställningar, hur de själva upplever, känner och tänker. (Andersson & Sallnäs:17) När man arbetar med barnet ger den professionella budskap om att det barnet berättar och känner är betydelsefullt, viktigt och värt att lyssna på. Det innebär inte att den professionella förväntar sig att barnet exakt skall komma ihåg händelser som hänt. Det barnet berättar om sina erfarenheter och känslor är barnets egna upplevelser om det som skett och det är verklighet för barnet och det är de betydelsefulla. (Möller 2005:85) Aula (2011) lyfter upp att det är de vuxnas ansvar och beslutfattarnas skyldighet att se till barnets intressen i sin helhet, eftersom beslut med avseende på barnets bästa inte alltid är i samklang med barnets egna åsikter. Då är det viktigt att de vuxna förklarar och motiverar besluten för barnen.

Arbetet med barn skall grunda sig på en växelverkan mellan barnet och den vuxna och att man skall bemöta barnet på ett individuellt sätt. Denna växelverkan innebär att båda parterna är aktiva och får uttrycka sig. Barns delaktighet innebär inte enbart att man skall höra barnet och ta reda på barnets åsikter och att ta dem i beaktande. Utan det handlar även om att bemöta barnet, skapa en relation och en jämlik växelverkan där både barnet och den vuxna ger och får. När barnet får möjlighet till det kan barnet få mycket ut av det, även om den professionella eventuellt kanske anser att man inte fick någon information av barnet. Därför är det viktigt att komma ihåg och reflektera över att vad barnet får ut av arbetet som utförs tillsammans med barnet. Det är en viktig aspekt och det skall vara först och främst som mål med arbetet och inte att få fram så mycket information som möjligt. (Möller 2005:86-88)

Barnet, barnets ålder och utvecklingsnivå påverkar allt arbete som görs tillsammans med barnet. Eftersom målet skall vara att kunna ge åt barnet, inte bara ta, måste man sträva efter att arbeta med barnet på ett för barnet naturligt sätt att vara i växelverkan och utveckla sig. Ifall barnet inte är kapabel eller villig att uttrycka sig med enbart prat, skall de professionella ha beredskap att utnyttja olika sätt att jobba med barnet för att stöda barnet. Det kan vara frågan om t.ex. om att pyssla, rita eller spela, och det kan man göra parallellt med pratet vilket många gånger underlättar barnet att hitta ord och uttryckssätt för sina erfarenheter, känslor och tankar. Målet är att stöda barnet att uttrycka sig och förstärka det att barnets röst hörs. De professionella stöder därav barnets

delaktighet med att själv vara delaktig i arbetet som görs tillsammans med barnet. (Möller 2005:88-89)

4.2.1 Modell för analys av barns delaktighet

Olika modeller har utvecklats som verktyg för att analysera delaktighet och medbestämmande. Harry Shier (se Rasmusson 2006:26-28) har formulerat en modell för analys av barns delaktighet och den modell ger en klar struktur för olika nivåer av delaktighet. Shier använder begreppen öppningar, möjligheter och skyldigheter och med dem syftar han på en organisations benägenhet att arbeta för förverkligande av barns delaktighet. (Rasmusson 2006:26) De vuxnas roll är central i förverkligande i barns delaktighet och i vissa fall kan man se att de vuxnas roll är att skapa möjligheter eller begränsa möjligheter. Shier har lagt till en dimension, där man granskar de vuxnas färdigheter, möjligheter och skyldigheter i proportion till barns delaktighet. Shier's modell kan användas som ett konkret redskap för att analysera de vuxnas roll i barns delaktighet. (Hotari m.fl. 2009:119)

Modellen baserar sig på fem nivåer av delaktighet. (Rasmusson 2006:27) Den första nivån innebär minst delaktighet medan den femte nivån innebär mest delaktighet och de som definieras i de tre första nivåerna borde uppfyllas för att uppnå kraven om barns delaktighet i FN:s konvention om barnets rättigheter Modellen kan även användas som ett redskap för att på varje nivå analysera olika dimensioner av förverkligande av barns delaktighet. (Hotari m.fl. 2009:120-121)

Den första nivån är att "*vuxna lyssnar på barn*" vilket innebär att barn får möjligheten att uttrycka sig och blir lyssnade på av vuxna. Den andra nivå är att "*barn får stöd i att uttrycka sina åsikter*" och det betyder att de vuxna stöder barnen i att säga vad de tycker på ett aktivt sätt, eftersom det finns många orsaker till varför barn inte uttrycker sina synpunkter, som t.ex. blyghet eller dåliga erfarenheter. Skillnaden mellan nivå ett och två är att på nivå två stöder de vuxna med att ge positiv förstärkning och utrymme för barnet att uttrycka sig, de vuxna arbetar aktivt för att barn skall kunna uttrycka sig. Den tredje nivån är att "*hänsyn tas till barnens åsikter*" vilket innebär att de vuxna tar i beaktande vad barnet säger. På de tidigare nivåerna finns det inga garantier för det att man

tar hänsyn till vad barnet berättar eller att det skulle påverka beslut som fattas. På denna tredje nivå tar man i beaktande barnets åsikter, men det är inte säkert att besluten är i enlighet med barnets åsikter och önskemål. I sådana fall är det viktigt att diskutera och förklara för barnet hur och varför ett visst beslut fattades. (Rasmusson 2006:27-28)

Den fjärde nivån är att "*barn är delaktiga i beslutsprocessen*" och det betyder att barn får vara aktivt deltagande i beslutsprocessen, men barns makt att påverka besluten kan vara begränsad. Barn får möjligheten att vara direkt involverade där beslut fattas, alltså vuxna och barn planerar och fattar beslut tillsammans. Barnen är aktivt med i processen, men deras makt att påverka beslut kan vara begränsad. Den sista och femte nivån är att "*barn delar makt och ansvarar vid beslutsfattandet*" vilket innebär att makten och ansvaret är jämt fördelat mellan barn och vuxna, och det i sig betyder att vuxna måste avstå från en del av sin makt. På denna nivå delas makt och ansvar mellan barn och vuxna och det innebär ofta att vuxna får avsäga sig en del av sin makt. (Rasmusson 2006:28)

På varje nivå finns ytterligare tre dimensioner; öppning, möjlighet och skyldighet och dessa begrepp används för att analysera barns delaktighet och medbestämmande. En öppning uppstår när en organisation är beredd att tillämpa principerna. Möjligheten uppstår då de vuxna som är ansvariga för barnet, kan börja arbeta praktiskt i enlighet med någon av de angivna nivåerna i modellen. Möjlighet kan innebära att en organisation visar sitt engagemang för saken genom att erbjuda utbildning och tid för att kunna utveckla nya arbetssätt. Skyldigheter uppkommer då det fattas beslut om att förverkliga ett visst program utifrån modellen. Personalen blir skyldig att arbeta enligt programmen som blivit en del av arbetet. Genom att bli medveten om de olika nivåerna, och om att vad de innebär, kan man småningom nå högre och högre nivåer. (Rasmusson 2006:28)

I Shier's delaktighetsmodell är de vuxnas ansvar inkluderat. Barnet ska inte lämnas ensamt med beslut, utan beslut skall alltid fattas i samråd med vuxna och överlämnandet av ansvar skall alltid ske successivt, i förhållande till barnets ålder och mognad. Denna ansvarsfråga inrymmer olika dimensioner. Man måste alltid komma ihåg att barn inte skall ges ansvar för att ta ställning i frågor där de inte har möjligheter, kunskap eller chans att överblicka konsekvenserna av sina val. I andra sammanhang handlar det om att visa fortroende för barnets egen förmåga att handskas med sitt liv och finna egna

strategier. Barnets rätt att komma till tals enligt barnkonventionen underställs principen om barnets bästa, och bedömningen av vad som kan anses vara ett barns bästa skall alltid göras av vuxna som har ansvar för besluten. Här kan poängteras att barns rätt att uttrycka sina åsikter är just en rättighet, men inte en skyldighet och det innebär att ett barn inte skall pressas till att uttala sig. (Rasmusson 2006:29)

Shier's delaktighetsmodell

	ÖPPNINGAR	MÖJLIGHETER	SKYLDIGHETER
5. BARN DELAR MAKT OCH ANSVAR VID BESLUTFATTANDET	Är ni redo att dela något av er vuxna makt med barn?	Finns det rutiner som möjliggör att barn och vuxna delar makt och ansvar för beslut?	Är det ett principiellt krav att barn och vuxna delar makt och ansvar för beslut?
4. BARN ÄR DELAKTIGA I BESLUTSPROCESSEN	Är ni redo att ta hänsyn till barnets åsikter?	Finns det rutiner som möjliggör att barn deltar i beslutsprocessen?	Är det ett principiellt krav att barn måste delta i beslutsprocessen?

Punkterna 1 – 3 är ett minimum man måste uppnå om avsikten är att följa FN:s barnkonventionen

3. HÄNSYN TAS TILL BARNETS ÅSIKTER	Är ni redo att ta hänsyn till barnets åsikter?	Gör er beslutsprocess det möjligt att ta hänsyn till barnets åsikter?	Är det ett principiellt krav att barns åsikter måste beaktas innan beslut fattas?
2. BARNEN FÅR STÖD I ATT UTTRYCKA SINA ÅSIKTER	Är ni redo att stödja barn så att de kan uttrycka sina åsikter?	Har ni idéer och aktiviteter som hjälper barn att uttrycka sina åsikter?	Är det ett principiellt krav att barn ska få stöd i att uttrycka sina åsikter?
1. VUXNA LYSSNAR TILL BARN	Är ni redo att lyssna på barn?	Arbetar ni på ett sätt som gör det möjligt för er att lyssna till barn?	Är det ett principiellt krav att ni måste lyssna till barn?

Figur 1. Modell för analys av barns delaktighet (Rasmusson 2006:27)

4.3 Sammanfattning av socialpedagogik och delaktighet

Det centrala i det socialpedagogiska arbetet är att stärka klienternas sociala kompetens, som består av många faktorer, som bl.a. av förmågan att vara i växelverkan och klara av det vardagliga livet samt av förmågan att klara av att lösa olika problem i vardagen. Den sociala kompetensen innebär även deltagande och att man har möjlighet att vara delaktig. Grunden för det socialpedagogiska arbetet är klientens delaktighet, vilket innebär att klienten själv är den aktiva aktören i det egna livet och målet är att klienten själv skall kunna påverka faktorer som i sin tur inverkar på det egna livet. För att skapa förutsättningar för barns delaktighet krävs det en nära relation till klienten, eftersom det socialpedagogiska arbetet fokuseras på möten mellan människor i olika vardagssituationer, där de professionella motiverar, medvetandegör, möjliggör och se resurser hos enskilda individer. Delaktighet för barn på mottagningshem innebär inte att barnen skall vara med när beslut fattas och att de vuxnas ansvar flyttas över till barnet. Delaktighet för barn innebär det att de har rätt att få information, förklaringar och motiveringar till saker som berör dem och deras liv samt rätt att bli sedda, hörda och få stöd. De professionella skall ta barns individualitet i beaktandet i det vardagliga arbetet och i de vardagliga rutinerna på mottagningshemmet och det är i vardagen på mottagningshemmet som barnet har möjligheten att påverka.

5 METOD

I detta kapitel redogör jag för mitt val av datainsamlingsmetod, hur jag har samlat in mitt material, hur jag har valt mina respondenter och hur jag har bearbetat och analyserat materialet. Även validitet och reliabilitet samt etiska överväganden kommer att lyftas upp.

5.1 Val av metod

Vid val av metod skall man försöka hitta den metod som lämpar sig bäst för den specifika problemställningen man har (Jacobsen 2007:46). Valet skall ske i samband med val av teoretiskt perspektiv och det är syftet och de aktuella frågeställningarna som är avgörande för vilken slags metod man väljer att använda sig av (Trost 2010:25, 33). För att nå det bästa resultatet med tanke på mitt syfte och mina frågeställningar har jag valt en kvalitativ metod som datainsamlingsmetod och jag anser att den metoden jag valt är relevant eftersom jag vill gå på djupet i ämnet barns delaktighet på mottagningshem, och specifikt i hur de professionella kan förverkliga barns delaktighet och vilka utmaningarna är.

5.2 Intervju som datainsamlingsmetod

Det finns många ytliga likheter mellan en intervju och en konversation, men egentligen är en intervju faktiskt mycket mer än bara en konversation, eftersom en intervju innefattar antaganden och kunskap om ett visst ämne. När man vill få insikt i saker som människors åsikter, uppfattningar, känslor och erfarenheter är intervju en lämplig metod. (Denscombe 2009:231-232) Enligt Jacobsen (2007:48-49, 56) kännetecknas den kvalitativa metoden av begreppen öppenhet, förståelse och utforskan. Det är en öppen metod, vilket innebär att undersökaren försöker samla in data på ett så öppet sätt som möjligt, utan att styra informationen som samlas in. Tack vare öppenheten är den kvalitativa metoden lämplig när man vill tydliggöra ett oklart tema och när man vill skapa en förståelse som bygger på en nyanserad beskrivning, samt när man är intresserad av att få en klarhet i hur människor uppfattar någonting.

Den kvalitativa datainsamlingsmetoden har även svaga sidor som man skall vara medveten om. En svag sida med den kvalitativa metoden är att den är resurskrävande, eftersom djupgående intervjuer ofta tar lång tid och man måste ofta nöja sig med få respondenter. Då får man problem med representativiteten och överlag också generaliseringsproblem. En annan svag sida är att de data som samlas in är ganska svår att tolka på grund av dess nyansrikedom, eftersom intervjuerna omfattar väldigt många ord och data som är ostrukturerat. (Jacobsen 2007:51) När jag valde att utföra intervjuer valde

jag att prioritera få respondenter och därmed möjligheten att gå på djupet och få fram nyanserna i ämnet barns delaktighet.

När man har valt intervju som datainsamlingsmetod skall man undvika att skapa sig förutfattade meningar eller förväntningar om vad man letar efter, eftersom det kan hindra intervjuaren från att vara öppen och det kan leda till att man bara får syn på det man på förhand bestämt sig för att se. Det finns alltid den risken att man omedvetet silar bort information. Närheten under en intervju kan leda till att intervjuaren förlorar förmågan att reflektera kritiskt. Kvalitativa datainsamlingsmetoder är också problematiska då det gäller undersökningseffekt och det innebär att det kan vara själva undersökningen som skapar vissa resultat och detta är förknippat med den stora närheten. (Jacobsen 2007:49-52) Både den intervjuade och intervjuaren har sina förutfattade meningar och dessa har troligtvis en inverkan på intervjun och resultatet. Det kan finnas en tendens att intervjuaren svarar enligt vad som misstänks att forskaren är ute efter. (Denscombe 2009:244-245) Det finns inte någon forskning som inte skulle inverkas av den som genomför forskningen och kvalitativ data är alltid en produkt av en tolkningsprocess, eftersom data tolkas av forskaren får detta konsekvenser för möjligheten till objektivitet. (Denscombe 2009:383-384)

Jag valde att samla in mitt material genom att utföra halvstrukturerade temaintervjuer eftersom jag ville få fram respondenternas egna individuella åsikter och tolkningar och enligt Jacobsen (2007:48-49) är det möjligt när man använder temaintervju som metod, eftersom respondenterna får uttrycka sig på sitt eget sätt, med sina egna ord och på det sättet får man fram deras åsikter och tolkningar. En halvstrukturerad intervju betyder att intervjun som sådan är i hög grad strukturerad medan frågorna i sig är i låg grad strukturerade, dvs. att det är öppna frågor, utan svarsalternativ (Trost 2010:42). Intervjuerna som jag gjorde var alltså strukturerade till ett visst ämne och vissa teman, medan frågorna var öppna och utan svarsalternativ. Kvalitativa intervjuer kännetecknas bl.a. av att man ställer raka och enkla frågor och på dessa frågor får man innehållsrika svar (Trost 2010:25). Jag ville inte generalisera informationen utan jag ville gå på djupet och enligt Hirsjärvi och Hurme (2000:35) möjliggör en intervju att man kan gå på djupet eftersom man under en intervju till exempel har möjligheten att fråga efter motiveringar till åsikter och synpunkter och att det även finns möjlighet att ställa tillägsfrågor.

Intervjuer kan utföras individuellt eller i grupp. Vid en gruppintervju samlar man flera personer till diskussion och det kan vara ett hjälpmedel när det är ett relativt avgränsat tema som studeras, eftersom man får en stor mängd synpunkter. Gruppintervjuer som berör ett omfattande ämne har en tendens att spåra ut vilket leder till att det sedan är svårt att analysera. En positiv effekt med gruppintervju är att det sätter igång tankeprocessen under intervjun. Men det är viktigt att vara medveten om att de resultat man får fram under en gruppintervju i mycket hög grad är en produkt av grupprocessen. (Jacobsen 2007:94-95) Jag utförde två av mina intervjuer parvis, alltså att jag intervjuade två respondenter samtidigt eftersom respondenterna önskade det. Förutom de två parvisa intervjuerna utförde jag en individuell intervju.

Jag utarbetade en intervjuguide (se bilaga 3) över teman som jag ville sätta i fokus för intervjun. Jag har till en del använt Shier's delaktighetsmodell (se Rasmusson 2006:27) som grund när jag har utarbetade min intervjuguide. En intervjuguide bör göras för att säkerställa att man kommer in på de teman som är viktiga att belysa med tanke på syftet och frågeställningar i studien (Jacobsen 2007:95-97). Enligt Denscombe (2009:234-235) skall intervjuaren som utför halvstrukturerade temaintervjuer vara inställd på att vara flexibel när det gäller ämnenas ordningsföljd, och låta den intervjuade utveckla sina idéer och synpunkter. Jag strävade efter att vara öppen under hela processens gång och så lite som möjligt styra intervjuerna, och låta respondenterna bestämma ordningsföljden.

5.3 Val av respondenter

När man genomför en kvalitativ undersökning bör man komma ihåg att man enbart undersöker en liten del av verkligheten, eftersom man inte kan intervjuar särskilt många eftersom datainsamlingsmetoden är tidskrävande och data man samlar in är detaljrikt. Allt för många intervjuer försvårar även analysen av materialet. (Jacobsen 2007:120) De personer som ingår i urvalet har en tendens att medvetet väljas därför att de har något speciellt att bidra med. När betoningen ligger på att gå på djupet skall man försöka nå nyckelpersonerna på fältet. (Denscombe 2009:251)

Respondenterna till mitt examensarbete är fem anställda på ett mottagningshem. Kriterierna för mina respondenter var att de skall ha en examen inom social och hälsovården samt att de har minst ett års arbetserfarenhet inom barnskyddet. Jag började med att kontakta förmannen på mottagningshemmet. Jag informerade om min undersökning och frågade ifall de skulle vara frivilliga att samarbeta med mig i min undersökning. Svaret var positivt och efter att etiska rådet i yrkeshögskolan Arcada hade godkänt min plan för examensarbete, skickade jag min ansökan om forskningslov, följbrev, intervjuguiden och blanketten för informerat samtycke till förmannen på mottagningshemmet, som sedan gav informationen vidare till personalen på avdelningarna. Sedan kontaktade jag avdelningarna och bestämde intervjutider med dem som var frivilliga att delta i min studie och som ville bli intervjuade. Utav mina respondenter var ingen socionom till utbildningen. Jag intervjuade två socialpedagoger, två närvårdare och en barnskötare, och arbetserfarenheter inom barnskyddet varierade med allt från 2 år till 30 år.

5.4 Genomförande av intervjuerna

Miljön där intervjun utförs skall vara så ostörd som möjligt och den intervjuade skall känna sig trygg i miljön (Trost 2010:65). Jag intervjuade alla mina respondenter på mottagningshemmet i ett rum där vi fick vara ostört. Sammanlagt genomföre jag tre intervjuer, eftersom två av mina intervjuer var par intervjuer eftersom respondenterna önskade det. Intervjuernas längd var 45-60 min och materialet var väldigt innehållsrikt. Alla mina respondenter hade bekantat sig med intervjuguiden innan intervjun. Som hjälpmedel vid alla mina intervjuer använde jag mig av bandspelare, efter att jag fått lov av alla mina respondenter att använda bandspelare under intervjuerna. Enligt Trost (2010:74) har användning av bandspelare de fördelar att man kan lyssna till tonfall och ordval upprepade gånger och man kan skriva ut intervjun och läsa vad som ordagrant sagts. Man behöver inte göra en massa anteckningar utan man kan koncentrera sig på den intervjuade, frågorna och svaret. Enligt Jacobsen (2007:98-99) underlättar användning av bandspelare både med tanke på samtalskontakten under intervjun och det gör intervjun ofta smidigare.

5.5 Analys av materialet

Efter att man samlat in rådata måste detta data struktureras på ett eller annat sätt. Det finns flera sätt att analysera kvalitativa data men det finns ett gemensamt drag för dem alla och det är att man växlar mellan att analysera delarna och att betrakta delarna i en större helhet. (Jacobsen 2007:134-135) Som metod för att analysera mitt material valde jag innehållsanalys.

Det första jag gjorde efter att jag samlat in mitt data i form av intervjuer var att jag transkriberade, alltså renskrev intervjuerna. Efter det följde jag faserna som Jacobsen (2007:139-140) beskriver att man skall följa då man gör en innehållsanalys av sitt material. De bestämda faserna som man skall genomgå är att man först skall börja med att kategorisera, alltså dela upp texten i olika teman och sedan skall man fylla kategorierna med innehåll och belysa dem med hjälp av citat. När man fyllt kategorierna med innehåll skall man räkna hur ofta ett tema nämns och jämföra intervjuerna samt söka efter skillnader och likheter. Som sista steg skall man söka efter förklaringar till skillnaderna som uppkommer i intervjuerna. Jacobsen beskriver även att en kategorisering i innehållsanalysfasen är en förenkling av det insamlade materialet och det är därför jag har valt att göra en innehållsanalys eftersom det kommer att underlätta analysering av materialet. Precis som Jacobsen också anser är kategoriseringen också en förutsättning för att man ska kunna jämföra olika intervjuer och jag vill kunna jämföra olika perspektiv, synsätt och åsikter som kommer upp i intervjuerna.

Efter att jag renskrivit intervjuerna delade jag upp datat i olika kategorier och där använde jag mig av min intervjuguide till hjälp, men det var inte så lätt eftersom några av mina teman gick lite på varandra och diskussionerna kring dessa teman resulterade i liknande svar och reflektioner. Jag utförde alla mina intervjuer på finska så jag när jag använde mig av citat i resultatredovisningen översatte jag dem till svenska

5.6 Validitet och etiska aspekter

Kritisk granskning över validitet och reliabilitet innebär att man vill förhålla sig kritisk till kvaliteten på det data man har samlat in. Öppenhet, nyansrikedom, närhet och flexibilitet är de starka sidorna som kännetecknar den kvalitativa forskningsmetoden gör att sådana forskningar ofta har hög intern validitet. Med denna metod får man fram den riktiga förståelsen av ett fenomen eller en situation och det är de undersökta som definierar den korrekta förståelsen och verkligheten. Intern validitet handlar om att ifall resultatet kan uppfattas som riktiga (Jacobsen 2007:156). Den kvalitativa forskningsmetoden har även svaga sidor som man måste vara medveten om och eftersom man med den kvalitativa metoden bara kan kartlägga ett få tal personer får man därmed problem med generaliserbarheten, alltså problem med den externa validiteten, eftersom den gruppen av människor inte kan representera andra än sig själva. (Jacobsen 2007:51)

En intervju innebär oftast att man gör intrång i enskilda individers privatliv och då är det viktigt att man följer de tre grundläggande etiska kraven som Jacobsen (2007:21-23) beskriver, och dessa är informerat samtycke, krav på skydd av privatliv och krav på att bli korrekt återgiven. Informerat samtycke innebär att respondenterna ska delta frivilligt i undersökningen och för att människor skall kunna välja om de vill delta eller inte bör de få tillräckligt med information om själva undersökningen, bl.a. att vad som är undersökningens syfte och hur datat kommer att användas. Informerat samtycke uppfylls i min studie eftersom jag frågade vem som var frivillig att delta i min studie. Jag berättade även för mina respondenter om syftet med min studie, och så fick de se intervjuguiden på förhand före intervjun, så att även de kunde på förhand förbereda sig på den kommande intervjun.

Krav på skydd av privatliv måste också tas i beaktande, eftersom de som undersöks har rätt till privatliv och det är en zon som inte skall undersökas. Tre viktiga element som man bör fundera noga på är att hur känslig är den informationen som samlas in, hur privat är den informationen som samlas in och hur stor är möjligheten att identifiera enskilda personer utifrån undersökningsdata. För att skydda respondenternas privatliv bör man sträva efter att de som undersöks ska kunna förbli anonyma, vilket innebär att det ska vara omöjligt att koppla samman svar, resultat eller information med enskilda indi-

viders identitet. (Jacobsen 2007:24) Krav på att bli korrekt återgiven handlar om att man ska sträva efter att återge resultatet på ett så fullständigt sätt som möjligt och placera in dem i rätta sammanhang. Det man ska göra är att presentera data på ett fullständigt sätt när man anser att det är viktigt för att studiens resultat ska bli begripligt och detta innebär även att man inte ska förfalska data eller resultat. (Jacobsen 2007:26-27) Alla mina respondenter är anonyma i min undersökning och jag nämner inte var min undersökning är gjord. Jag kommer att presentera mitt material på ett fullständigt sätt, med bl.a. citat, när jag anser att det är viktigt för att belysa resultatet. Jag utförde mina intervjuer på finska, vilket innebär att jag har översatt mina citat till svenska.

6 RESULTATREDOVISNING

I detta kapitel redogörs för resultatet av mina intervjuer, alltså forskningens empiriska del. Eftersom jag utförde mina intervjuer på finska har jag översatt citaten, som jag använder för att belysa resultat, från finska till svenska och jag har valt att lämna bort fyllningsord, men i den mån att det inte har påverkat meningarnas syfte. Jag har valt att dela in mitt resultat i olika kapitel enligt mina frågeställningar. Det första kapitlet handlar om barns delaktighet på mottagningshem och det har jag ytterligare kategoriserat enligt personalens uppfattningar om vad barns delaktighet betyder, förutsättningar för barns delaktighet. Hur barnets åsikter påverkar, barns delaktighet i beslutsprocessen och barns delaktighet i vardagen. Det andra kapitlet handlar om utmaningar i att förverkliga barns delaktighet och det har jag ytterligare kategoriserat i utmaningar kring arbetet med barnet och föräldrarna. Brist på resurser och hur det påverkar arbetet på mottagningshemmet tas även upp som en utmaning.

6.1 Barns delaktighet på ett mottagningshem

6.1.1 Personalens uppfattningar om vad barns delaktighet betyder

Enligt resultatet var alla respondenter eniga om att arbetet för barns delaktighet på mottagningshem skall ha som mål att synliggöra barnet för alla parter, och arbetet för barns delaktighet skall alltid utgå från barnets bästa och utifrån barns individuella behov.

”att barnet inte förblir osynligt, för i första hand skall barns delaktighet leda till att barnet blir synligt åt alla håll och är nummer ett när beslut fattas, det är viktigast”

”utgångspunkten är barnets bästa och barnets behov”

Till detta ville två av respondenterna även tillägga att de professionella skall fungera som barnets röst.

”när barnet är litet så skall vi försöka vara barnets röst”

Resultatet visar att delaktighet enligt alla respondenter i grunden handlar om att vara närvarande och att finnas till och stöda då barnet behöver den vuxna. Det betonades att barns delaktighet förverkligas i det vardagliga arbetet med barnen på mottagningshemmet. Vidare nämndes att barnets ålder i första hand påverkar allt arbete som görs tillsammans med barnet.

”... men det är ju hela tiden, även de små sakerna i vardagen. Att bemöta barnet, att lyssna och att vara tillsammans.”

”Barnets ålder påverkar alltid, mycket också.”

6.1.2 Förutsättningar för barns delaktighet

Resultatet visar att hörande av barn enligt alla respondenter handlar om att kunna se möjligheterna i det vardagliga arbetet, i de vardagliga situationerna och rutinerna på mottagningshemmet.

”På sätt och vis att man erbjuder möjligheter till lugna stunder tillsammans med en vuxen. Eller att man gör någonting tillsammans, t.ex. ritar, för det är stunder där barn kan börja berätta om egna erfarenheter.”

Tre respondenter tog upp att man även kan ställa frågor av barnen om det är något specifikt man vill få reda på. Barnets ålder och utvecklingsnivå påverkar väldigt mycket om man kan ställa frågor samt hurdana frågor man kan ställa.

”om det är någon specifik sak som man måste reda ut så då kan man ställa en rak fråga, om barnet är såpass gammalt att den förstår frågan och kan svara”

En respondent berättade att med de äldre barnen kan man ordna tillfällen där barnen har möjlighet att uttrycka sina åsikter och tankar, som den professionella sedan kan förmedla vidare på möten som handlar om barnet och där beslut fattas.

”med de större barnen kan vi ordna tillfällen före möten, där man berättar för barnet att det skall vara ett möte och då kan vi också fråga barnen ifall de vill att vi skall säga något istället för dem... de berättar hemskt gärna vid det skedet”

I resultatet framgick att via de vardagliga situationerna och rutinerna på mottagningshemmet kan man få en hel del information om att hur barnets vardag har varit där hemma. Det är tillfällen då barnen kanske berättar hur de har gjort hemma eller så kan personalen också ställa frågor, t.ex. att vem tvättade dina tänder eller lagade dina föräldrar liknande mat där hemma.

”när man lever vardagen tillsammans och när det kommer imot olika vardagliga situationer kan man få mycket information om att hur barnets vardag har sett ut där hemma”

Två av respondenterna tog upp att det även finns barn som inte vill berätta någonting och det måste man komma ihåg att respektera.

”En del berättar mera, en del mindre och en del säger inte ett ord om hur det har varit där hemma.”

Enligt resultatet var alla respondenter av den åsikten att det är viktigt att de professionella lyssnar och är lyhörda för barnet, och att de finns tillgängliga för barnen i det vardagliga arbetet.

”att vara lyhörd för det man hör och att man tar vara på signalerna som kommer ifrån barnet”

”att höra på barnet och att diskutera med barnet, som jämnlika, att man inte alltid bombaderar med frågor, utan man diskuterar. Alltså på det viset jämnlika att man inte alltid enbart ger råd, hjälper, stöder, lär, mm.”

Enligt resultatet poängterade tre respondenter att personalen hela tiden måste vara beredda, eftersom barnen kan mitt i allt berätta om någon specifik händelse där hemma eller något annat från det vardagliga livet där hemma. Då barnet berättar och uttrycker sig om något som kan vara betydelsefullt med tanke på information om vardagen hemma, måste man lyssna noga.

”att hålla öronen uppe, oberoende av vilka ålders barn det är frågan om”

”man måste lyssna noga om barnet öppnar sig om något som hänt”

En av respondenterna ville framhäva till detta att en av förutsättningarna för att ett barn över huvudtaget vill uttrycka sig så måste de professionella först stanna upp och ge möjligheter för barnet. De professionella måste konkret vara tillsammans med barnet i den stunden, vara närvarande och visa ett genuint intresse för barnet.

”man måste först stanna upp för att kunna lyssna eller innan någon över huvudtaget berättar”

Resultatet visar att barn ofta behöver stöd av olika slag för att kunna uttrycka sig och för att hitta ord för sina tankar. Barnets ålder och utvecklingsnivå påverkar väldigt mycket och alla barn har individuella behov av stöd. För någon kan det innebära att man enbart vill diskutera ensam med en vuxen och för någon kan det vara att man vill rita, baka eller cykla.

”och självklart ifall någon vill berätta men det är svårt, så då försöker vi komma på ett sätt att hjälpa barnet”

”det ordnas olika tillfällen och möjligheter för barnen tills man hittar för just det barnet det lämpligaste sättet ... pratar barnet i sällskap med andra barn, eller enbart på tumis med en vuxen eller krävs det någon aktivitet. Det gäller att hitta det.”

Två respondenter var av den åsikten att de äldre barnen har de så kallade riktiga sysslorna varit det mest effektivaste sättet att ge möjlighet för barnen att berätta, t.ex. rensa ogräs eller cykla tillsammans.

En av respondenterna tog upp ämnet delaktighet då det gäller spädbarn. Delaktighet för dem innebär att vara i växelverkan med de professionella.

”när du sköter om ett spädbarn är det att vara i växelverkan med barnet, och det är via växelverkan som riktig små barn kan vara delaktiga”

Enligt resultatet har barngruppen också en inverkan på hörande av barnet. Vardagen på mottagningshemmet innebär att man lever i en grupp med barn där antalet barn kan variera. Barngruppen kan vara ett hinder för att kunna se och uppmärksamma de individuella hos alla barn. Men barngruppen kan på samma gång ses som en resurs och som en styrka i hörandet av barnet, eftersom barn också många gånger talar sinsemellan. De kan t.ex. under lekens gång kommentera sina föräldrar eller vardagen där hemma.

”Fastän gruppen på ett sätt kan vara ett hinder för individualiteten kan den på samma gång vara en styrka i hörandet av barnet, för barnen kan på sätt och vis tala sinsemellan”

lan fastän där är vuxna närvarande. Därför är t.ex. alla matsituationer ypperliga tillfällen.”

Alla respondenter betonade hur viktig leken är när det gäller små barns möjlighet till delaktighet. Att observera barn då de leker eller då de gör någonting annat är ett bra sätt för att få information. Respondenterna poängterade att barnens lek ofta påverkas av barnets tidigare erfarenheter. Barn som leker med dockor kan bete sig på ett sådant sätt att man t.ex. kan dra paralleller med det vardagliga livet i hemmet.

”via leken får man mycket och mera då genom att observera leken”

”Barnen kan berätta på samma gång när de gör någonting, t.ex. när de leker eller ritar kan de berätta en historia. Ibland har man lyssnat på om det kanske skulle vara en berättelse från det riktiga livet”

Att skapa en förtroendefull relation till barnet, det var något som alla tyckte var viktigt och de poängterade även att det en speciellt viktig förutsättning för barns delaktighet och för att barn skall kunna vara delaktiga i vardagen på mottagningshemmet.

”Det kommer med tiden, och barnen söker ju det där förtroendet. En förtroendefull relation byggs upp liksom hela tiden från den stunden när barnet kommer, och det tar nog sin tid innan barnet vågar berätta.”

”man måste kunna stanna upp, ha tålamod och visa att man är värd förtroendet, så att barnet vet att de kan lita”

”det att du ser det individuella hos varje barn och ser vad barnet tål, att man inte tränger sig på med en massa frågor. Det är viktigt att bekanta sig först, eftersom placeringen i sig redan är jobbigt för barnet”

6.1.3 Hur barnets åsikter påverkar

I resultatet kom det starkt fram att barns åsikter om själv placeringen inte inverkar på besluten som görs angående barnet. Tre av respondenter tog även fasta på att ifall barnet skulle få välja så skulle de flesta vilja tillbaka hem, eftersom de är lojala mot sina föräldrar, hur illa de än har blivit behandlade. Men det är viktigt att i vilket fall som helst att lyssna på barnet, oberoende om slutresultatet är det vad barnet önskar eller inte. En av respondenterna ville poängtera att små barn sällan pratar om åsikter, utan de berättar fakta om vad som har hänt.

”de flesta vill hem, ifall man skulle fråga”

”Barn som är under fem, sex pratar sällan om åsikter, och det som de berättar är faktabaserat, och egna erfarenheter. De berättar sådant som hänt.”

I resultatet kom det fram att då barnet berättar något är det viktigt att respektera det som barnet berättar. I den situationen då barnet uttrycker sig är det viktigt att visa intresse för vad barnet vill säga och då kan man även uppmuntra att berätta lite till. Positiva erfarenheter av att de vuxna på riktigt lyssnar och inte nedvärderar de som berättas är betydelsefulla för barnen. Det är även betydelsefullt för den subjektiva upplevelsen av delaktighet och det kan påverka att barn även i framtiden vill och vågar berätta, när man har fått positiva erfarenheter om att någon vill lyssna och ger möjligheter för det.

”de berättar deras riktiga åsikter när de märker att de vuxna på riktigt är intresserade. Det är en avgörande faktor och det är något som många barn är väldigt förvånade över när det märker det.”

En av respondenterna tog upp en situation då barnets berättelser kan ha betydelse. Ifall barnet efter en vistelse hemma hos föräldrarna berättar något hemskt som hänt där, så då tror man i första hand på att barnet berättar sanningen och då kan man i personalgruppen börja fundera kring situationen och om det är för barnets bästa att fortsätta vistas hos föräldrarna. Då är det de professionellas ansvar att uppmärksamma det barnet berättar och sedan föra saken vidare. Något som alla respondenter framhävde var att det är

viktigt att skriva ner i barnets rapport allt som barnet berättar, eftersom det också är ett sätt att förverkliga barns delaktighet.

”jätte noga skriver vi upp allt som de berättar, de hör till våra grunduppgifter”

Men i det vardagliga arbetet kan man ta hänsyn till barnets åsikter och önskemål. Det är i vardagen på mottagningshemmet som barnet skall få möjligheten att påverka och inte i beslut som fattas angående barnet.

Alla respondenter poängterade att barnets föräldrar har en stor inverkan på barnet och på vad barnet berättar. Den inverkan som föräldrarna har kan vara både positiv och negativ. Då barnet märker att personalen och föräldrarna också har en relation med varandra kan det få barnet att känna sig tryggare och det kan fungera som ett sätt för barnet att känna att man då även själv har lov att berätta för personalen. Familjehemligheter var något som alla betonade att är vanligt och det är ofta frågan om stora saker som barnet känner som en börda. Ifall föräldrarna har en negativ inställning till placeringen påverkar det barnet utan tvekan på ett negativt sätt.

”ifall föräldrarna har en negativ inställning till placeringen, påverkar det vad och hur mycket barnet berättar”

6.1.4 Barns delaktighet i beslutsprocessen

I resultatet framgick det starkt att barn blir hörda men i slutändan är det socialarbetarna som gör besluten. Alla respondenter poängterade att barns åsikt om placeringen påverkar väldigt lite på besluten. Två respondenter ville betona att man inte kan överföra ett sådant ansvar till barnet, att barnet borde fatta beslut angående placeringen. Barn inte är kapabla att fatta sådana beslut och de kan inte tänka utgående ifrån vad som är bäst för dem.

”Självklart att barnen blir hörda, men i praktiken är det socialarbetarna som gör besluten”

”barn kan inte nödvändigtvis tänka vad som är bäst för dem, att med tanke på det kan man inte alltid lyssna på barnet”

Vidare till det ville en respondent säga att ifall barnet uttrycker något som inte är möjligt att uppfylla är det viktigt som professionell att oberoende lyssna på barnet, men sedan säga att det tyvärr inte är möjligt. Då är det viktigt att förmedla att även de åsikterna är viktiga och riktiga, eftersom känslan av att ha blivit hörd av en vuxen kan ha långsiktiga effekter för barnet. En av respondenterna tog även upp att då det gäller riktigt små barn står det i besluten att man inte har kunnat utreda barnets åsikt. Det är även viktigt att betona för barnet att det är de vuxna som fattar besluten. En respondent poängterade att många barn som kommer till mottagningshemmet har haft ett stort ansvar i det vardagliga livet där hemma, som ett barn inte borde behöva ta. I sådana fall handlar det om att minska ansvaret som barnet tagit och betona som jag nämnde tidigare att det är de vuxna som bestämmer.

”fastän barnen inte mycket kan påverka på beslutet är det viktigt att barnen får känslan av att de har blivit hörda, det kan också ha långsiktiga effekter”

Enligt resultatet var alla respondenter eniga om att det är viktigt att barn får veta om saker som berör det egna livet. Det viktigaste är att vara ärlig och berätta sanningen, men att det även är viktigt att man tar barnets ålder i beaktande då man berättar information för barnet om beslut och kommande åtgärder. När man berättar till barnet om beslut kan man på samma gång sakta börja förbereda barnet för det som kommer att ske. Även då de professionella inte vet vad som kommer att hända är det viktigt att förmedla även det att man själv inte ännu vet.

”ärligt, men först sen när det är säkra saker”

”det viktigaste är att vi inte hemlighåller någonting”

Några respondenter tog upp att de äldre barnen oftast vet till en viss grad varför de har kommit till mottagningshemmet, och vilka saker i hemmet som har påverkat det. Men för de yngre barnen kan det många gånger vara ett mysterium. Något som poängterades

extra mycket var att man måste alltid komma ihåg att betona för barnet att de är inte orsaken till placeringen och att de inte har gjort någonting fel, vilket de lätt kan tro att de är och det kan bero på vad föräldrarna har sagt åt dem om orsakerna till placeringen.

”ju yngre barn desto finkänsligare måste man berätta”

De flesta respondenterna poängterade att speciellt då barnet själv frågar, t.ex. efter ett möte, så är det viktigt att berätta för barnet vad man vet. En respondent ville betona att det är viktigt att komma ihåg att respektera barnets familj då man berättar om beslut som fattats angående barnet. Det är alltid viktigt att komma ihåg att inte tala nedvärderande om barnets föräldrar.

”en viktig sak är att komma ihåg att respektera barnets familj när man berättar... att man inte i något skede i misstag kritiserar föräldrarna framför barnet”

6.1.5 Barns delaktighet i vardagen

Enligt resultatet handlar delaktighet för barnen på ett mottagningshem först och främst om delaktighet i vardagen. I det vardagliga arbetet och rutinerna kan de professionella skapa utrymme för barnets åsikter och barnets individualitet. Några respondenter poängterade att när ett barn kommer till mottagningshemmet börjar man alltid med att bekanta sig med barnet och så börjar man jobba enligt det och där påverkar barnets ålder och personlighet.

I resultatet kom det starkt fram att barnet har möjlighet att påverka på en del saker i vardagen på mottagningshemmet, t.ex. att vad barnet vill göra eller leka. Men ju äldre barnet är så påverkar mottagningshemmets rutiner mer och mer på hur dagen ser ut, och det motiverades med att de barn som kommer till mottagningshemmet ofta varit utan strukturer och rutiner där hemma och då är det en viktig faktor som skapar trygghet. I mån av möjligheter kan barnets önskemål tas i beaktande och förverkligas i det vardagliga arbetet t.ex. om någon vill baka. Till detta ville en respondent poängtera att det är viktigt att inte underskatta betydelsen av den förutsägbara vardagen och vad det innebär för barnen på mottagningshemmet.

”desto äldre barnet är ju mer påverkar mottagningshemmets dagsrytm, rutiner och strukturer hur dagen ser ut för barnet”

Tre respondenter tog upp detta med att man kan ge olika alternativ för barnet, som barnet kan välja ifrån, t.ex. vilken skjorta man vill sätta på sig eller vad man vill göra på eftermiddagen. Vidare betona en respondent att det är ett bra sätt eftersom många av barnen på mottagningshemmet kan ha otroligt svårt att välja själv och de kan bli förbryllade då någon frågar deras åsikt och på det sättet kan man stöda barnets utveckling och öva upp förmåga att fatta beslut.

”när man börjar med att fråga om mindre saker så kommer de stora sakerna med tiden”

Några respondenter poängterade att barns delaktighet i vardagen på mottagningshemmet handlar om se vad alla enskilda barn är i behov av och uppmärksamma dem.

”En del barn behöver famn mera en andra ... och vi strävar efter att varje dag uppmärksamma alla barn med för dem ett viktigt sätt.”

”mycket små saker i de vardagliga vårdssituationerna”

Tre respondenter tangerade ämnet om att man kan ordna tillfällen där barnen på avdelningen har möjlighet att påverka hur dagarna ser ut. Man kan ordna så kallade barnpalaver där barnen är i huvudrollen och där de har möjlighet att komma med egna förslag. I barngruppen är det även viktigt att se till att alla barn har utrymme och rätten att säga sina åsikter. Då kan man komma överrens om saker med barnen. Här ville en respondent lyfta fram att det inte alltid behöver vara frågan om möten, för man kan t.ex. också vid matsituationerna komma överrens om saker tillsammans med barnen som gäller vardagen på mottagningshemmet.

Enligt resultatet betonade alla att det gäller att ta vara på situationer i vardagen och det är då man kan ta barns individualitet i beaktandet, t.ex. om det är färre barn på avdelningen så då har man möjlighet att ge mera uppmärksamhet åt dem som är på plats. När

det finns tid och plats strävar man efter att göra sådana saker med barnen som de annars inte har möjligheten att uppleva.

”vi kan göra en utflykt någonstans dit barnet aldrig har möjlighet att fara, som t.ex. bio.”

En respondent betonade betydelsen av studeranden på avdelningarna, eftersom det alltid betyder att det finns en extra vuxen. Då finns det mera möjligheter till ett mer individuellt arbete, och då har barnen möjlighet att få mera tid tillsammans med en vuxen och då får barnen de vuxnas uppmärksamhet, vilket de ofta är i ett stort behov av.

6.2 Utmaningar i att förverkliga barns delaktighet

6.2.1 Arbetet på avdelningen

Enligt resultatet kom det fram att situationen då det kommer ett nytt barn till avdelningen kan vara en utmaning för de professionella, eftersom man sällan på förhand vet något om barnet. Speciellt utmanande är det då när det är frågan om barn som reagerar väldigt kraftigt på placeringen. Då måste man i första hand jobba med strukturen och att få dagarna att rulla på enligt rutinerna.

”... om barnets beteende är jätte utmanande och ansträngande, så det kräver mycket att orka vara med barnet och lyssna på barnet.”

En respondent tog upp aspekten om att arbetet med barn som varit illa ofta kräver en hel del av den professionella själv för att orka med arbetet och för att kunna arbeta professionellt. Man får ta del av barnets liv och deras erfarenheter och det är många gånger väldigt hemska saker man får höra, och det är något som man som professionell måste kunna handskas med och själv också kunna bearbeta.

”den professionellas huvud måste vara i ganska bra skick, för du måste hela tiden vara beredd och det finns hela tiden risken att du kommer att få höra något riktigt hemskt...och att leva med den saken. Det egna orkandet i arbetet är en utmaning”

En respondent tog upp att det är en utmanande situation då man skall berätta information för barnet om t.ex. beslut. Det kan vara utmanande att avgöra vad allt man kan berätta och att var gränsen går för vad barnet tål. Barnets tysthet var en utmaning som två respondenter tog upp och det är något som man måste komma ihåg att respektera eftersom barnen även har rätt att inte berätta eller delta.

”Det finns många exempel då barn bara tittar i golvet då man frågar någonting av dem. Men känslan då barnet börjar tala, den är häftig... det är otrolig belöning...”

6.2.2 Arbetet med föräldrarna

Alla respondenter var eniga om att föräldrarna och arbetet med föräldrarna är en utmaning. Enligt respondenterna är det utmanande att arbeta med föräldrarna då barnen är riktigt små och inte ännu pratar. Då har man endast möjligheten att diskutera och höra föräldrarna och då måste man spegla det föräldrarna berättar med barnets beteende.

”ifall det är et litet barn som inte ännu pratar och föräldrarna besöker barnet ofta, så har vi endast hört föräldrarna”

”det är utmanande att kunna plocka och särskilja på vad som är sant eller inte enligt det vad föräldrarna berättar, ifall det föräldrarna berättar och barnets beteende inte går ihop”

Resultatet visar att en annan utmanande faktor i arbetet med föräldrarna är hur föräldrarna förhåller sig till placeringen och till det vad barnet berättar. Föräldrar som har en negativ inställning till barnets placering har en direkt inverkan på barnet. Barn är så otroligt lojala mot sina föräldrar och ifall föräldrarna inte tycker att placeringen är en bra sak så då tycker barnet ofta lika, speciellt då när föräldrarna är på plats, och då kan de bete sig väldigt trotsigt.

”... om någon förälder hade en negativ inställning till placeringen så invercade det på barnets beteende på det viset att då mamma var på besök på avdelningen, då betedde sig barnet jätte trotsigt och direkt när mamman gick förändrades beteendet. ”

Barnen som kommer till mottagningshemmet har ofta sett och hört mycket och de bär ofta med sig stora, så kallade familjehemligheter, om saker som hänt där hemma. Utmaningarna kring familjehemligheterna kan vara att barnet över huvudtaget inte berättar och hur föräldrarna reagerar på det ifall barnet berättar. Vidare till detta ville en respondent berätta att det är en utmanande situation att lyfta fram det barnet berättar för föräldrarna, samt att få föräldrarna att förstå att barn inte skall behöva hålla vuxnas hemligheter.

”... barnets och föräldrarnas relation, att på det viset att hur föräldrarna reagerar på att barnet har berättat något som är en familjehemlighet...”

”... jag vet inte om mamman hade sagt att berätta, men när de blev i strid med dottern så då kom den där riktiga sanningen om vad som hänt. Det kan vara frågan om utantill lärda ramsor.”

Tre respondenter tog upp att det är utmanande att stöda förhållandet mellan föräldrarna och barnet, men det är viktigt också med tanke på barns delaktighet. Barnet ser att personalen och föräldrarna samarbetar och då kan barnet känna sig tryggare, vilket i sig kan påverka att barnet kanske berättar mera. Vidare betonade de att man ibland måste försöka rätta till relationen mellan barnet och föräldrarna, eftersom relationen ibland kan vara mera kamrat aktig än föräldra-barn aktig.

”på sätt och vis att stöda relationen mellan föräldrar och barn, det är utmanande”

”... hur syns barns delaktighet för föräldrarna. Det har inte nödvändigtvis funnits... är barnet delaktigt i föräldrarnas liv på något sätt. Då måste man även synliggöra barnet för de egna föräldrarna.”

6.2.3 Brist på resurser

Enligt resultatet tog alla respondenter upp detta med att man strävar efter att förverkliga barns delaktighet i vardagen på olika sätt alltid då det finns möjlighet. Men det finns inte alltid möjligheter att uppfylla en del saker och det kan bero på att det inte finns tid eller att det inte finns tillräckligt med personal i förhållande till mängden barnen.

”nog lyssnar vi om någon önskar t.ex. att besöka simhallen... om vi bara har möjlighet så strävar vi efter att uppfylla, att på det viset kan de påverka. Men alltid är det inte möjligt, det beror alltid på personalstyrkan..”

Två respondenter betonade att ifall man vill använda sig av olika metoder, t.ex. olika kort så kräver det extra resurser i form av tid och tillräckligt med personal. Vidare ville de poängtera att ifall det skulle finnas mera personal och mindre barngrupper så då skulle det finnas mera möjligheter att använda olika metoder i det vardagliga arbetet. Förutom möjligheten att använda sig av olika metoder skulle det finnas mera tid att ge åt alla enskilda barn.

”... när det är många barns på avdelningen så finns det inte nödvändigtvis möjligheter för individuella stunder med en vuxen... då det är åtta barn och två vuxna utförs arbetet mer maskinellt, men då det finns färre barn på plats kan man göra allt mer i lugn och ro.”

6.3 Sammanfattning av resultatredovisningen

Sammanfattningsvis kan man säga att barns delaktighet på mottagningshem enligt resultatet handlar om se alla barn som individer med individuella behov. Barns delaktighet innebär inte att de vuxnas ansvar att fatta beslut flyttas över till barnet. Det är de vuxnas skyldighet att fatta beslut utgående från barnets bästa, men det är viktigt att barn får information om de beslut som berör dem, samt motiveringar för besluten. Barnets ålder och utvecklingsnivå påverkar starkt allt arbete som görs tillsammans med barnet. Det är viktigt att de professionella lyssnar på barnen, är lyhörda och sensitiva för barns behov samt är närvarande och ger barnen utrymme och möjligheter att uttrycka sig. För att det skall vara möjligt krävs det en jämlik växelverkan mellan barn och vuxna och för att

växelverkan skall vara jämlik krävs det att den vuxna respekterar barnet och barnets åsikter samt det barnet berättar om sina egna erfarenheter. Barns möjligheter till delaktighet kan förverkligas i det vardagliga arbetet och det är i vardagen som barnet har möjligheten att påverka. Utmanande faktorer med arbetet för barns delaktighet är själva arbetet på avdelningen då arbetet sällan är förutsägbart. Arbetet med barnets föräldrar räknades också upp som en utmanande faktor i förverkligandet av barns delaktighet. Förutom detta poängterade respondenterna att brist på resurser, som t.ex. brist på tid och personal, som en utmanande faktor.

7 ANALYS OCH TOLKNING AV RESULTAT

Detta kapitel består av analys och tolkning av resultatet. Här kopplas resultatet samman med den tidigare forskningen och med den teoretiska referensramen för studien. Jag har valt att dela in min analys utgående från mina frågeställningar för detta arbete. Förutom att analysera barns delaktighet på mottagningshemmet och utmaningar gällande förverkligande av barns delaktighet har jag också analyserat mitt material med hjälp av Shier's delaktighetsmodell. Jag valde att använda mig av Shier's delaktighetsmodell eftersom jag också använde mig av den när jag utformade min intervjuguide och för att det är ett konkret redskap för att analysera de vuxnas roll i förverkligandet av barns delaktighet. Eftersom socialpedagogiken också har en central roll i detta arbete och specifikt i den teoretiska referensramen kommer jag att slutligen även att analysera materialet gentemot socialpedagogiken.

7.1 Barns delaktighet på mottagningshem

Resultatet i min studie visar att arbetet som görs på mottagningshemmet alltid skall utgå från barnets bästa och att man alltid måste ta barnets ålder och deras personlighet och individuella behov i beaktande i allt arbete med barnen. Det är viktigt i arbetet som utförs på mottagningshemmet eftersom en av grundprinciperna i FN:s konvention om barnets rättigheter säger att barnets bästa alltid skall komma i främsta rummet vid alla åtgärder som rör barnet. En annan av grundprinciperna som är central för denna studie

är att barn som är i stånd att bilda egna åsikter skall ha rätten att uttrycka sig och komma till tals. (FN:s konvention om barnets rättigheter) Det var en aspekt som kom indirekt fram i resultatet, t.ex. då respondenterna poängterade att de professionella skall fungera som barnets röst och för att det skall vara möjligt krävs det först och främst att barnet har fått möjligheten att uttrycka sig och komma till tals. Även barnskyddslagen (13.4.2007/417) betonar att då arbetet inom barnskyddet genomförs skall barnets önskemål och åsikt utredas och beaktas enligt barnets ålder och utvecklingsnivå. Christensen och Hildingsson (2009:9-11) samt Möller (2005:88) betonar samma sak som kom upp i resultatet, att förutom ålder och utvecklingsnivå skall barnets personlighet också tas beaktande och det skall påverka allt arbete som görs tillsammans med barnet.

Resultatet av studien sammanfaller med det som Möller (2005:86-88) säger om att barns delaktighet inte enbart handlar om att man skall höra barnet, ta reda på barnets åsikter och att ta dem i beaktande. Utan det handlar även om att bemöta barnet, skapa en förtroendefull relation till barnet och en jämlik växelverkan där både barnet och den vuxna är aktiva. Vidare poängterar Möller (2005:86-88) att det är viktigt att komma ihåg att reflektera över vad barnet får ut av arbetet som utförs tillsammans med barnet, eftersom det först och främst är målet med arbetet och inte att få fram så mycket information som möjligt. Resultatet visar även att det är viktigt att vara i växelverkan med barnen. Dialogen och växelverkan skall vara jämlik, på det viset att de vuxna kan diskutera med barnen på barnens nivå och inte alltid enbart ge råd, hjälpa, stöda eller lära. Växelverkans och dialogens betydelse är något som också Hotari m.fl. (2009:118-123) poängterar att är viktiga med tanke på möjligheten till känslan av delaktighet och när det specifikt är frågan om barns delaktighet är en av de viktigaste faktorerna växelverkan mellan barn och vuxna, precis som det kom upp även i resultatet av min studie.

Enligt Timonen-Kallio (2010:6-9) består delaktighet av olika delar och en central faktor är barns upplevelser av delaktighet. Barnskyddets handbok (Sosiaaliporitti 2007) betonar också att en avgörande faktor för barns delaktighet är barnets egen erfarenhet av att kunna påverka. Vidare betonas att man inte kan tala om delaktighet ifall barnet inte själv har känt sig delaktig, att man inte har blivit hörd eller har fått sagt sin egen åsikt. Möller (2004:24-27) poängterar att när man kartlägger barnets livssituation, är man huvudsakligen intresserad av hur barnet upplever situationen, vad barnet tänker och kän-

ner. När barnet får möjligheten att berätta, känner de sig även respekterade och får känslan av att någon bryr sig om dem, och det kan ha en positiv inverkan på barnet även senare i livet. Det framgick även i resultatet att det är viktigt att lyssna på barnen, oberoende av vad barnet berättar och oberoende om det kan förverkligas eller inte samt oberoende av om slutresultatet är vad barnet önskar eller inte. Men då är det viktigt att förmedla att även de åsikterna är viktiga och riktiga, eftersom känslan av att ha blivit hörd av en vuxen kan ha långsiktiga effekter för barnet, precis som Möller också betonade. Andersson och Sallnäs (2012:17) anser också att i allt professionellt arbete med barn skall man sträva efter att ta hänsyn till barns perspektiv i saker som berör barnet, och det handlar just om att lyssna till barns egen röst, ta reda på barns egna inställningar, hur de själva upplever, känner och tänker.

I resultatet kommer det fram att det är viktigt att de professionella lyssnar, är lyhörda för barnet och sensitiva för barnets behov samt att de professionella finns tillgängliga för barnen då barnet behöver den vuxna. Vidare poängterades det att en av förutsättningarna för att ett barn över huvudtaget vill uttrycka sig så måste de professionella först stanna upp, ge möjligheter och utrymme för barnet. I resultatet kom det även fram vad Möller (2005:85) också betonar om att då barnet berättar något är det viktigt att de professionella ger budskap om att det barnet berättar och känner är betydelsefullt, viktigt och värt att lyssna på. I resultatet kom det även fram att det är viktigt att respektera det barnet berättar och i den situationen är det viktigt att visa intresse för vad barnet vill säga och uppmuntra att berätta lite till. Positiva erfarenheter om att de vuxna på riktigt lyssnar och inte nedvärderar det som berättas är betydelsefulla för barnen och det kan påverka att de även i framtiden vågar lita på vuxna och vill berätta om sina erfarenheter, upplevelser, tankar och åsikter. Möller (2005:85) håller med om att det barnet berättar om sina erfarenheter och känslor är barnets egna upplevelser om det som skett och det är verklighet för barnet och det är de betydelsefulla man vill nå i arbetet tillsammans med barnet.

I resultatet kom det fram att diskussion är ett sätt att höra barnet och man kan även ställa frågor till barn, men då påverkar barnets ålder och utvecklingsnivå väldigt mycket. Oranen (2008:56) lyfter också upp i sin forskning att man även på ett allmänt plan kan dis-

kutera med barn. I sin forskning kom han även fram till att barn och unga vill dela med sig av sina erfarenheter och åsikter. I resultatet från min studie kom det fram att man även kan ordna tillfällen där barnen har möjlighet att uttrycka sina åsikter och tankar, som den professionella sedan kan förmedla vidare på möten som handlar om barnet och där beslut fattas. Filppula (2008:1, 85) kom också i sin undersökning fram till att man kan höra barn bland annat med hjälp av diskussion. Hon kom även fram till att leken också kan användas för att höra barn och ifall man inte har kunnat höra barnet på grund av barnets låga ålder kan man åtminstone träffa barnet och göra observationer. Maukkonen (2009:124-133) betonar också att barn i lekåldern kräver utrymme för lek och annan sysselsättning. I resultatet poängterades också hur viktig leken är när det gäller små barns möjlighet till delaktighet på mottagningshem. Att observera barn då de leker eller då de gör någonting annat är en metod för att kunna förstå barnet.

Enligt Maukkonen (2009:133-124) innebär spädbarns delaktighet att de vuxna talar om barnet och att barnets liv är i fokus när man arbetar med föräldrarna samt att barnet gärna skall vara på plats. Barnets närvaro ger den professionella möjligheten att iaktta växelverkan mellan barnet och föräldrarna. Det bekräftas i resultatet av min studie och det poängterades att delaktighet för yngre barn innebär att de professionella iakttar barnet då de är tillsammans med föräldrarna, att de professionella har en växelverkan med föräldrarna och speciellt viktigt är det att vara i växelverkan med själva barnet..

Resultatet visar att barn ofta behöver stöd av olika slag för att kunna uttrycka sig och för att hitta ord för sina tankar. Det uppkommer individuella skillnaderna hos barnen, eftersom det kan vara allt från att enbart diskutera, rita, baka eller cykla. I resultatet kom det även fram att bland de äldre barnen har de så kallade riktiga sysslorna varit det mest effektiva sättet att få barnen att berätta, t.ex. att rensa ogräs. Möller (2005:88-89) och resultatet av min studie är i samklang om att det är viktigt att man strävar efter att arbeta med barnet på ett för barnet naturligt sätt att vara i växelverkan. Ifall barnet inte är kapabelt eller villigt att uttrycka sig med enbart prat, skall de professionella ha beredskap att utnyttja olika sätt att jobba med barnet för att stöda barnet. Det kan vara frågan om t.ex. om att pyssla, rita eller spela, och det kan man göra parallellt med pratet vilket många gånger underlättar barnet att hitta ord och uttryckssätt för sina erfarenheter, känslor och tankar. Målet är att stöda barnet att uttrycka sig och på det sättet förstärka att

barnets röst hörs. De professionella stöder därav barnets delaktighet med att själv vara delaktiga i arbetet som görs tillsammans med barnet.

I Ukkolas (2007) undersökning, där hon granskade användning av en specifik blankett, visade resultatet att blanketten hade varit ett bra arbetsredskap med klienterna. De flesta barn hade varit aktiva med att fylla i blanketten och socialarbetarna hade poängterat att det med hjälp av blanketterna hade kommit fram information som de inte tidigare hade behandlat och det var en bra metod med äldre barn som kan skriva. Något som Oranen (2008:56) poängterar men som inte kom upp i resultatet är att när man arbetar med barn måste man försäkra sig om att de valda metoderna och arbetssätten erbjuder tillräckligt med stöd för det barnet berättar. Det är även viktigt att inte utesluta de barn som inte kan uttrycka sig fullständigt med ett verbalt språk.

Resultatet från min studie sammanfaller med vad Möller (2005:85) betonar om barns rättigheter att delta. Barns rätt till delaktighet innebär att barn även har rätten att inte delta. Barnet har rättigheten att inte berätta någonting om de egna erfarenheterna eller de egna åsikterna. I resultatet kom det fram att det även finns barn som inte vill berätta någonting om livet och vardagen där hemma eller om de egna erfarenheterna och det måste man som professionell komma ihåg att respektera.

I resultatet från min studie poängteras att det är viktigt att barn får veta om saker som berör det egna livet. Det är viktigt att vara ärlig och berätta sanningen, men att det man alltid måste komma ihåg är att ta barnets ålder i beaktande när man berättar något för barnet som har med beslut och placeringen att göra, eftersom informationen inte får vara skadlig för barnet. Speciellt då barnet själv frågar, t.ex. efter ett möte, är det viktigt att berätta för barnet vad man vet och ifall man inte vet så är det även viktigt att förmedla det. I barnskyddslagen (13.4.2007/417) 5§ står det att barn skall enligt ålder och utvecklingsnivå ha rätten att få information i ett barnskyddsärende som rör barnet. I sin forskning kom Päckilä (2008:161-172) fram till samma saker om att barnen har rätt att få information. Det är viktigt att berätta ärligt för barn om orsaken till placeringen och om målsättningarna samt vilka förutsättningarna är för barnet att få återvända hem, eftersom oklarhet och otydlighet har enbart negativa konsekvenser för barnet. Enligt barn-

skyddets handbok (Sosiaaliportti 2007) är möjligheten att få information en nivå av delaktighet.

Även Aula (2011) och Möller (2005:82) betonar att delaktighet för barn inom barnskyddet innebär att barn har rätt att känna till de processer som berör dem själva, rätt till information om beslut och kommande åtgärder, om vad som kommer att hända och motiveringar till beslut, samt rätt att få stöd för att uttrycka sig, att bli hörda och att bli förstådda. Via dessa rättigheter får barnet möjligheten att vara delaktig. Taskinen (2007:11-17) poängterar att rätten att få tillräckligt mångsidig information är en förutsättning för att barnet skall kunna säga sina åsikter. I resultatet kommer det fram att de professionella har som uppgift att fungera som barnets röst och budbärare och det poängterar även Aula (2011), då hon anser att det är vuxnas ansvar och beslutfattarnas skyldighet att se till barnets intressen i sin helhet, eftersom beslut med avseende på barnets bästa inte alltid är i samklang med barnets egna åsikter. Då är det extra viktigt att de vuxna förklarar och motiverar besluten för barnen.

I resultatet av min studie framgick det starkt att barn blir hörda, men att deras åsikter om placeringen påverkar väldigt lite på beslut som fattas och att det i slutändan är socialarbetarna som fattar beslutet. Det betonades även starkt att det är viktigt att de professionella skriver i dokumenten angående barnet allt som barnet berättar eller gör, eftersom det också är ett sätt att förverkliga barns delaktighet och det poängterades att de hör till personalens grunduppgifter i arbetet. Det är viktigt att barnets röst på ett eller annat sätt hörs eftersom den nya barnskyddslagen, som trädde i kraft i januari 2008, lägger större vikt vid barnets rätt till delaktighet och ett aktivt deltagande. Vidare betonas det även att barns röst ska höras i beslutsfattandet. (Taskinen 2010:9-11) Dokumentation är viktigt och även barnskyddslagen (13.4.2007/417) kräver att sättet på hur man utreder barnets åsikt och det huvudsakliga innehållet måste antecknas i de barnskyddshandlingar som rör barnet.

Resultatet från studien bekräftar det som Taskinen (2007:16-17), Möller (2005:82) och Aula (2011) anser om att barns rätt till delaktighet inte innebär att den vuxnas ansvar flyttas över till barnet och att barnet skulle ha ensam rätten att bestämma och fatta beslut i ett ärende. Utan det innebär att barnet skall ha rätt att framföra sina synpunkter när de

vuxna fattar besluten. I resultatet poängterades att de vuxna inte kan överföra ett för stort ansvar på barnet, då barn inte är kapabla att fatta sådana beslut och de kan inte utgå ifrån vad som är bäst för dem. Många av de barn som kommer till mottagningshemmet har haft ett väldigt stort ansvar i det vardagliga livet där hemma, vilket ett barn inte borde behöva ta. I sådana fall handlar det om att minska ansvaret som barnet tidigare har varit tvungen att ta och då är det viktigt att betona att det är de vuxna som fattar besluten.

Barnskyddslagen (13.4.2007/417) betonar att man måste utreda barnets åsikt på ett fin-känsligt sätt, så att det inte onödigt skadar relationerna mellan barnet och föräldrarna och andra personer som står barnet nära. I resultatet kom det fram att då man berättar saker till barnet, är det viktigt att komma ihåg att respektera barnet och barnets familj då man berättar om beslut och kommande åtgärder. Det är alltid viktigt att komma ihåg att inte tala nedvärderande om barnets föräldrar. Vidare kom det fram att föräldrarna har en stor inverkan på vad barnet berättar. Enligt resultatet kan den inverkan som föräldrarna har vara både positiv och negativ. Då barnet märker att personalen och föräldrarna också har en relation med varandra kan det få barnet att känna sig tryggare och det kan fungera som ett sätt för barnet att känna att man då även själv har lov att berätta för personalen. Ifall föräldrarna har en negativ inställning till placeringen påverkar det barnet utan tvekan på ett negativt sätt.

Resultatet av min studie bekräftar det som Hotari m.fl. (2009:119) anser om sambandet mellan små barns hörande och vardagen. Vid små barns delaktighet är de vardagliga situationerna viktiga vid barns individuella hörande. Med andra ord handlar barns delaktighet om att kunna se möjligheterna i det vardagliga arbetet, i de vardagliga situationerna och rutinerna på mottagningshemmet. Vidare framgick det att tack vare vardagen och de vardagliga situationerna kan man få en hel del information om barnet och hur barnet har haft det där hemma. Det är information som de professionella sedan kan föra vidare. Barns delaktighet och framförallt möjligheten att påverka kan förverkligas i vardagen på mottagningshemmet och inte i de beslut som fattas angående barnet. I det vardagliga arbetet kan man ta hänsyn till barnets åsikter och önskemål. I det vardagliga arbetet och rutinerna måste de professionella skapa utrymme för barnets åsikter och barnets individualitet. Även Möller (2005:86) betonar att det är viktigt att bemöta alla barn

på ett individuellt sätt. I resultatet kom det starkt fram att barnet har möjlighet att påverka saker i vardagen på mottagningshemmet, t.ex. vad barnet vill göra eller möjligheten att välja vilken skjorta denna vill ha på sig. I mån av möjligheter kan barnets önskemål tas i beaktande och förverkligas i det vardagliga arbetet. Vidare poängterades att barns delaktighet i vardagen på mottagningshemmet handlar om att se vad alla enskilda barn är i behov av och uppmärksamma det.

7.2 Barns delaktighet enligt Shier's delaktighetsmodell

I Shier's delaktighetsmodell (se Rasmusson 2006:26-28) är de vuxnas ansvar inkluderad, eftersom barnet inte skall lämnas ensamt med beslut, och i denna studie när det gäller barn under skolåldern som inte är kapabla att fatta sådana beslut, är det de vuxna som har ansvaret för beslut som fattas angående barnet. I mån av möjlighet skall de vuxna visa förtroende för barnets egna förmågor att finna strategier och få möjligheten att påverka, som t.ex. i det vardagliga livet på mottagningshemmet. Shier's modell för analys av barns delaktighet ger en bra grund och en klar struktur för olika nivåer av barns delaktighet. De vuxnas roll är central i förverkligandet av barns delaktighet, eftersom det är de vuxna som skall skapa förutsättningar för barns delaktighet. Därför har de vuxna även en central roll i analysen av barns delaktighet.

Jag valde att analyserade mitt material gentemot Shier's delaktighetsmodell eftersom jag ville klargöra för de vuxnas roll i barns delaktighet. Jag koncentrerade mig på spalten som heter möjligheter, eftersom det är det som synliggörs i arbetet på mottagningshemmet och därmed är det de som kom upp i resultatet av min studie. Jag har skrivit in de centrala punkterna inom de olika nivåerna av barns delaktighet på mottagningshemmet och jag kom fram till följande figur.

Analys av barns delaktighet enligt Shier's delaktighetsmodell

Centrala faktorer inom de olika nivåerna av barns delaktighet på mottagningshem

1. VUXNA LYSSNAR TILL BARN	Viktigt att skapa en förtroendefull relation, växelverkan och dialog Vuxna skall lyssna, vara närvarande, stanna upp och vara lyhörda Viktigt att respektera och visa uppskattning för barns erfarenheter
2. BARNEN FÅR STÖD I ATT UTTRYCKA SINA ÅSIKTER	Stöds på individuella sätt utgående ifrån barnets individuella behov Allt från vardagliga rutiner och diskussion till leken används aktivt Barnets ålder och utvecklingsnivå påverkar allt arbete med barnet
3. HÄNSYN TAS TILL BARNENS ÅSIKTER	Möjligheter till delaktighet och självständiga beslut finns i vardagen Dokumentation om barnet är viktigt och att det förs vidare Rätten att uttrycka sina åsikter är en rättighet men inte en skyldighet
4. BARN ÄR DELAKTIGA I BESLUTSPROCESSEN	Barn har rätt att få information om beslut som berör barnet Barn har rätt att känna till de processer som berör det egna livet Barn har rätt att få motiveringar och förklaringar för besluten
5. BARN DELAR MAKT OCH ANSVAR VID BESLUTSFATTANDET	De vuxnas ansvar att fatta beslut skall inte överföras till barnet Det är vuxnas skyldighet att fatta beslut utgående ifrån barnets bästa Det är de professionellas ansvar att barnets röst hörs

Figur 2. Analys av barns delaktighet enligt Shier's delaktighetsmodell

Nivå ett som heter ”vuxna lyssnar till barn” handlar i praktiken om att det är viktigt för de vuxna att skapa en förtroendefull relation till barnet och för att det skall vara möjligt krävs det en växelverkan och en dialog mellan barn och vuxna. Förutsättningar för barns delaktighet är att vuxna lyssnar, är närvarande, stannar upp för stunden och är lyhörda för vad barnet uttrycker. Som professionell är det viktigt att respektera och visa uppskattning för barns erfarenheter, känslor och tankar och det är viktigt att även visa intresse för vad barnet berättar. Den andra nivån som är ”barnen får stöd i att uttrycka sina åsikter” innebär att barn stöds på individuella sätt utgående ifrån barnets individuella behov och på ett sätt som tar barnets ålder och utvecklingsnivå i beaktande. De professionella skall hitta för barnet det naturliga sättet att uttrycka sig och det kan vara allt ifrån de vardagliga rutinerna och sysslor till diskussion och lek.

Nivå tre som heter ”hänsyn tas till barnens åsikter” handlar om att möjligheter till delaktighet och självständiga beslut finns i det vardagliga livet på mottagningshemmet och

det är de vuxna som skall kunna ta till vara de stunder och möjligheter som vardagen erbjuder. I mån av möjlighet får barnet vara med och påverka det vardagliga livet på avdelningen. Det är viktigt att de professionella dokumenterar viktiga saker angående barnet, eftersom det också är ett sätt att förverkliga barns delaktighet. En faktor man inte får glömma bort är att barn har även rätten att inte delta och de skall respekteras av de vuxna. Den fjärde nivå som heter ”*barn är delaktiga i beslutsprocessen*” kan innebära att barn har rätt att få information om beslut och processer som berör barnet och det skapar samtidigt en känsla av trygghet då barnet vet vad som kommer att hända. Barn har även rätt att få motiveringar och förklaringar för beslut som fattas angående barnet och det är speciellt viktigt då barnets egna åsikter inte är i samklang med de beslut som fattas.

Den femte nivån som heter ”barn delar makt och ansvar vid beslutsfattandet” uppfylls inte i praktiken eftersom barns delaktighet inte innebär att de vuxnas ansvar skall överföras till barnet angående frågor där barn inte har möjlighet, kunskap eller chans att överblicka konsekvenserna av sina val. Det är de vuxnas skyldighet och ansvar att fatta beslut angående barnet utgående från barnets bästa och utgående ifrån barns behov. Det är de professionella som ansvarar för att barnets röst hörs i beslutsfattandet med hjälp av de faktorer som tas upp i de lägre nivåerna.

7.3 Utmaningar med barns delaktighet

En utmanande faktor som kom upp i resultatet av min studie är situationen då man skall berätta information för barnet om t.ex. beslut som berör barnet. Det kan vara utmanande att bestämma vad allt man kan berätta och att var gränsen går för vad barnet tål. Då är det viktigt att man utgår från barnets ålder och utvecklingsnivå och enligt vad barnet förstår. Timonen-Kallio (2010:6-9) och Hotari m.fl. (2009:118-123) betonar att målet att stärka barns delaktighet inom barskyddet inte alltid uppfylls i praktiken. Ibland känner sig barn delaktiga utan en märkbar delaktighet och ibland känner sig barn inte delaktiga oavsett de professionellas ansträngningar. Enligt Hotari m.fl (2009:124-129) är det sällan lätt i det praktiska arbetet att ta reda på barns åsikter och tankar. Andra utmanande faktorer är t.ex. arbetsmetoderna, byråkratiska faktorer och svårigheter som är

kopplade till vad som definieras som barnets bästa, samt barns individuella utvecklingsnivå.

Enligt resultatet strävar personalen efter att förverkliga barns delaktighet i vardagen på olika sätt alltid då det finns möjlighet. Men alltid finns det inte möjligheter att uppfylla en del saker och det kan bero på att det inte finns tillräckligt med tid eller att det inte finns tillräckligt med personal i förhållande till mängden barn. Möller (2005:83-84) anser också att brist på tid är en utmaning i att förverkliga barns delaktighet. Andra resurskrävande faktorer som Möller betonar men som inte kom upp i resultatet, är att det förutom tid även krävs kunskap och eventuellt redskap, och i brist på dessa resurser blir arbetet utmanande.

I resultatet kom det fram att de professionellas orkande i arbetet är en utmaning. Det poängterades att det krävs en hel del av de professionella och man måste vara beredd på att det hela tiden finns risken att man får höra något hemskt som barnet berättar. Man får ta del av barnets liv och deras erfarenheter och det är många gånger väldigt hemska saker man får höra, och det är något som man som professionell måste kunna handskas med och även själv kunna bearbeta. Möller (2005:83-84) poängterar också att en stor utmaning är den information som barnet innehar, som man som professionell kommer i kontakt med tillsammans med barnet, utan föräldrarnas närvaro. Informationen som barnet har är även många gånger svårt för den professionella att bearbeta. De professionella måste reflektera över det barnet berättar och även avgöra när det kan fungera som motivering för beslut som berör barnet. En annan utmanande faktor som kommer upp i resultatet och som även Möller (2005:83-84) betonar är hur man skall ta upp det barnet berättar med föräldrarna, och hur man kan använda informationen som barnet har berättat utan att skada barnet. I resultatet framgick arbetet med föräldrarna som en utmanande faktor, och specifikt hur föräldrarna förhåller sig till placeringen och till det vad barnet berättar. Föräldrar som har en negativ inställning till barnets placering har en direkt inverkan på barnet. Barn är så otroligt lojala mot sina föräldrar och ifall föräldrarna inte tycker att placeringen är en bra sak så då tycker barnet ofta lika, speciellt då föräldrarna är på plats.

Enligt resultatet är situationen då ett nytt barn kommer till avdelningen alltid en utmaning för de professionella, eftersom man sällan på förhand vet något om barnet, men speciellt utmanande är det då när det är frågan om barn som reagerar kraftigt på placeringen. Päckilä (2008:161-172) betonar att personalen måste ha känslighet och mod att höra vad barnet har att säga. Möller (2004:29) betonar att man som professionell måste godkänna barnets alla reaktioner som kan uppstå. Av den professionella krävs det mod, förmåga att kasta sig och förmåga att tåla osäkerhet. Man kan inte vara säker på om man har nått barns erfarenheter och man kanske inte får veta hur det har påverkat barnet i längden senare i livet. Som professionell har man inte heller alltid svar på alla frågor som barnen ställer, och det framgick även i resultatet att ifall man inte vet svaret på frågan barnet ställer, är det viktigt att förmedla det att man inte vet, eftersom ärlighet är viktigt.

7.4 Det socialpedagogiska arbetet

Samhällsutvecklingen, som påverkar samhällsförändringar, är en ständigt pågående process som ställer nya krav på det socialpedagogiska arbetet. (Eriksson m.fl 2004:9-10) Den nya barnskyddslagen (13.4.2007/417), som trädde i kraft 1.1.2008, lägger större vikt på barnets rätt till delaktighet. Enligt lagen är mottagningshemmets personal skyldig att enligt barnets ålder och utvecklingsnivå förverkliga deras delaktighet. På samhällsliga institutioner som är aktuella inom det socialpedagogiska arbetet, t.ex. på barnskyddsanstalt, är det lagstiftningen som utgör ramarna för det praktiska socialpedagogiska arbetet. (Eriksson & Markström 2000:152-163)

I resultatet av studien betonades det starkt att personalen på mottagningshemmet inte enbart jobbar med barnet, utan med hela familjen. De professionella på mottagningshemmet har även som uppgift att stöda förhållandet mellan barnet och föräldrarna. Eriksson och Markström (2000:11, 76-77) betonar också att på grund av samhällsförändringar, som i sig påverkar det socialpedagogiska arbetet, har socialpedagogiken alltmer kommit att inriktas mot individens hela livssituation, och det är ett helhetstänkande som är centralt. Då det gäller barn är föräldrarna i en central roll med tanke på barnets hela livssituation.

Andersson och Sallnäs (2012:17) samt Madsen (2006:257-260) anser att barn kan uppfattas som aktiva aktörer, som skiljer sig från vuxna och som ges ett visst handlingsutrymme av de vuxna. Professionella som har som syfte att främja barns deltagande som självständiga aktörer måste komma ihåg att man inte utan komplikationer kan betona barn som aktiva subjekt. Barns möjligheter till självständighet måste ständigt bedömas utifrån barnets situation och vad som är möjligt. Många barn befinner sig i en utsatt position som gör dem till sårbara aktörer, t.ex. barn som blivit omhändertagna. Dessa barn ska få hjälp med sina rättigheter som aktiva aktörer, samtidigt som dessa barn ställer krav på skydd och omsorg och eftersom en alltför stark betoning på barns kompetenser kan innebära att de hamnar ta ett för stort ansvar, eller att man underskattar vikten av stöd och skydd som de är i behov av. Som professionell gäller det att hitta en balans mellan rätten till deltagande och rätten att bli beskyddad. I resultatet av studien kom det fram att de professionella har som uppgift att fungera som barnets röst och deras budbärare. På samma gång handlar arbetet om att leva vardagen tillsammans med barnen på avdelningen, om att vårda barnen, lyssna på dem och att vara närvarande i barnens vardag på mottagningshemmet. Vidare betonar resultatet att barnet har möjlighet att påverka i vardagen på mottagningshemmet och precis som Madsen (2006:241) betonar handlar socialpedagogiken om att de professionella skall skapa förutsättningar för barns självständiga beslut och möjligheter att påverka i vardagen.

I resultatet framgick att det är viktigt för de professionella att skapa en förtroendefull relation med barnet och det sker i första hand via det vardagliga arbetet och rutinerna på mottagningshemmet. Eriksson och Markström (2000:87, 130) poängterar också att en nära relation till klienten är en förutsättning för det socialpedagogiska arbetet, eftersom det socialpedagogiska arbetet fokuseras på möten mellan människor i olika vardagssituationer. Personalen på ett mottagningshem är hela tiden i växelverkan med barnet i det vardagliga arbetet och speciellt i de vardagliga rutinerna på avdelningen, som t.ex. måltiderna eller tandborstning. I resultatet av studien kommer det fram att det är viktigt som professionell att vara närvarande både fysiskt och psykiskt, samt att det är viktigt vara sensitiv för barnets individuella behov. Eriksson & Markström (2000:152-163) betonar att kommunikationen, och specifikt dialogen, kan ses som ett socialpedagogiskt arbetssätt och kommunikationen är nödvändig i många vardagliga sammanhang, bl.a. för att utbyta information, uttrycka sina känslor och åsikter. En äkta dialog förut-

sätter att man lyssnar på varandra och bemöter varandra med respekt och det är även faktorer som poängterades i resultatet av min studie.

I resultatet kom det fram att personalen på mottagningshemmet strävar efter att erbjuda olika sätt för barnet att uttrycka sig. Barnets personlighet, ålder och utvecklingsnivå påverkar väldigt mycket, och man skall sträva efter att hitta vilket som är det bästa sättet med varje enskilt barn. Enligt Eriksson och Markström (2000:130, 149) handlar socialpedagogens arbete om att motivera, medvetandegöra samt att möjliggöra och se resurser hos enskilda individer och grupper. Som socialpedagog har man med andra ord som uppgift att förmedla tilltro till klientens egna förmågor och de egna resurserna, och det centrala är att kraftkällan och möjligheterna finns inom klienten och för att få dem i användning krävs det stöd och uppmuntran av den professionella. Det som krävs för att förmedla denna tilltro är en nära relation som är positiv och lösningsfokuserad.

7.5 Sammanfattning av analys och tolkning

Sammanfattningsvis kan man dra den slutsatsen att allt arbete som utförs på mottagningshem alltid skall utgå ifrån barnets bästa, barnets ålder, utvecklingsnivå, personlighet och individuella behov. Barn har rätten att bli hörda och att komma till tals, alltså rätten att vara delaktiga. I resultatet och i den teoretiska referensramen betonas det att barns delaktighet inte enbart handlar om att man skall höra barn, ta reda på barnets åsikter och att ta dem i beaktande. Utan det handlar även om att bemöta barnet, skapa en förtroendefull relation till barnet och en jämlik växelverkan, eftersom det är viktiga förutsättningar för barns delaktighet. De professionella kan skapa förutsättningar för barns delaktighet genom att lyssna på barnet och vara lyhörda och sensitiva för barnets behov. Andra viktiga förutsättningar är att de professionella skall finnas tillgängliga för barnen då barnen behöver de vuxna. Då är det viktigt att stanna upp, ge utrymme, tid och möjligheter för barnen att uttrycka sig. Det är viktigt att barn får uttrycka sig för då känner de sig respekterade och får känslan av att någon bryr sig om dem. Det är viktigt att respektera och visa uppskattning för barns erfarenheter. Barn har även rätten att inte delta och de måste man respektera.

Barn behöver stöd för att kunna uttrycka sig och för att hitta ord för sina tankar. Det är viktigt att de professionella strävar efter att arbeta med barnet på ett för barnet naturligt sätt att vara i växelverkan. Det kan vara allt från diskussion och vardagliga sysslor till att observera barnens lek. Det viktigaste är att barnet finns närvarande och att de vuxna har möjligheten att uppmärksamma och iaktta barnet. Tack vare det har de professionella möjligheten att fungera som barnets röst och budbärare. En aspekt av barns delaktighet är att barn har rätt att få information om beslut och processer som berör barnet. Det skall berättas på ett ärligt sätt utan att hemlighålla någonting. Barn har även rätt att få motiveringar på besluten som berör dem. Barns delaktighet innebär inte att de vuxnas ansvar att fatta beslut flyttas över till barnet. Det är de vuxnas skyldighet att fatta beslut utgående ifrån barnets bästa. Vardagen har en central roll i förverkligandet av barns delaktighet på mottagningshem. I vardagen har barn möjligheten att påverka och att vara delaktiga. De vardagliga rutinerna är centrala vid barns individuella hörande och tack vare de vardagliga situationerna kan man få mycket information angående barnet som sedan är viktigt att dokumentera och föra vidare. I vardagen på mottagningshemmet kan man ta i beaktande barns individuella önskemål och behov och uppmärksamma dem. Det är viktigt att skapa utrymme och tid för varje enskilt barn.

Sammanfattningsvis kan man säga att utmanande faktorer i förverkligandet av barns delaktighet är bl.a. den situationen då man skall berätta information till barnet, eftersom det också i barnskyddslagen poängteras att informationen inte får skada barnet. Då är det viktigt att utgå ifrån barnets ålder och utvecklingsnivå, när man väljer vad och hur man berättar information till barnet. En annan utmaning i arbetet på mottagningshemmet är att barn inte alltid känner sig delaktiga hur personalen än försöker förverkliga barns delaktighet. Det uppfylls inte alltid i praktiken efter som den subjektiva upplevelsen har en central roll i känslan av delaktighet, och det kan man inte med all säkerhet nå. Barnets föräldrar anses också vara en utmanande aspekt i arbetet för barns delaktighet. Det kan vara svårt att stöda relationen mellan barn och föräldrar och det kan vara utmanande att diskutera med föräldrarna vad man har fått reda på via barnet om t.ex. vardagen där hemma. Föräldrar som har en negativ inställning till placeringen har även en negativ inverkan på barnet. Arbetet på avdelningen är oförutsägbart eftersom man inte på förhand vet mycket om barnet och en del barn reagerar väldigt kraftigt på placeringen, vilket uppfattas som en utmanande faktor. Brist på resurser som t.ex. tid, kun-

skap, personal och redskap anser också som utmanande faktorer i arbetet. Personalens orkande i arbetet är en utmaning, eftersom personalen får ta del av barnets liv och deras erfarenheter och de professionella måste även kunna handskas och kunna bearbeta det de får ta del av.

8 AVSLUTANDE DISKUSSION

Detta kapitel består av diskussion angående resultatet av min studie. Saker som kommer att lyftas upp är reflektioner och kritisk granskning kring resultat, reliabilitet, validitet och metodval. Även arbetslivsrelevans och förslag på vidare forskning kommer att tas upp.

8.1 Resultatdiskussion

Syftet med denna studie var att ge ökad kunskap om barns delaktighet inom barnskyddet samt att redogöra för hur de professionella kan förverkliga barns delaktighet i det vardagliga arbetet på ett mottagningshem. Mina frågeställningar var hur de professionella kan gå tillväga för att förverkliga barns delaktighet på mottagningshem och vilka utmaningar är i att förverkliga barns delaktighet på mottagningshem. Jag anser att mitt syfte och mina frågeställningar blev besvarade, men jag skulle ha önskat en fördjupning i resultatet angående barns möjligheter till delaktighet i vardagen på mottagningshemmet. Jag saknade en fördjupning av barns möjligheter till delaktighet i de vardagliga rutinerna, eftersom det är i vardagen som barns möjligheter att påverka och vara delaktiga är som störst. Jag hoppas att jag har kunnat bidra med en ökad kunskap för vad barns delaktighet innebär inom barnskyddet och specifikt inom mottagningshem kontexten.

Min intervjuguide fungerade inte så bra som jag hade tänkt mig. De olika teman som fanns med tillsammans med stödfrågorna gick ganska mycket in på varandra och det konstaterade även respondenterna under intervjuerna. Men eftersom intervjuguiden enbart fungerar som ett stöd för diskussionen så störde det inte så mycket. Respondenterna pratade mer fritt och var inte beroende av frågorna, vilket var bra. På grund av att inter-

vjuguiden inte var så bra blev analysen av materialet svårare, eftersom jag inte kunde använda strukturen som jag hade använt mig av i intervjuguiden som struktur på analysen. Eftersom de olika temana gick såpass mycket på varandra och det uppkom en hel del upprepningar valde jag att kategorisera analysen enligt mina frågeställningar och gentemot Shier's delaktighetsmodell och förutom det även utifrån det socialpedagogiska perspektivet.

Som jag nämnde ovan saknade jag en fördjupning i barns möjligheter till delaktighet i de vardagliga rutinerna. Kanske intervjuguiden var vilseledande, eftersom den hade ganska stor tyngdpunkt på hörande av barn och barns möjligheter att påverka på beslutsprocessen. Nu efteråt skulle jag betona barns möjligheter till delaktighet i vardagen starkare i intervjuguiden. Jag fick denna uppfattning eftersom respondenterna upprepade gånger poängterade att barn inte kan påverka på besluten, vilket ju nog stämmer överens även med det som kommer upp i den teoretiska referensramen. Sammanfattningsvis kan jag säga att intervjuguiden kunde ha varit mer bearbetad och enklare och det skulle i sig ha underlättat kategoriseringen i resultatredovisningen samt i analysen.

8.2 Reliabilitet, validitet och metodval

Reliabilitet handlar om att ifall undersökningen går att lita på, är resultatet pålitligt och trovärdigt. Studien måste vara genomförd på ett trovärdigt sätt, på ett sätt som väcker förtroende. Skulle resultatet vara samma ifall man skulle genomföra studien på nytt? Man vill att resultat mäter det man är intresserad av och som man kan lita på. (Jacobsen 2007:13) Metoden man väljer påverkar reliabiliteten i hög grad och då man utför intervjuer måste man vara medveten om intervjuareffekt och hurudan påverkan det kan ha på resultatet. När man utför par intervjuer måste man även vara medveten om att relationen som uppstår under intervjun kan skapa vissa resultat. (Jacobsen 2007:117)

För att mitt resultat skulle vara så trovärdigt som möjligt bandade jag in mina intervjuer och transkriberade dem ordagrant, först på finska eftersom det var intervju språket. Jag lyssnade på banden, läste mina anteckningar och de transkriberade intervjuerna flera gånger, för att vara säker på att resultat är riktigt. Jag är medveten om intervjuareffekten och vilken påverkan det kan ha på resultatet samt vilken effekt par intervjuerna kan ha

haft på mitt resultat. Flera av respondenterna var bekanta från tidigare eftersom jag har gjort min fördjupade praktik på mottagningshemmet ifråga. Jag anser att det inte hade några negativa effekter på intervjun eller på resultatet, och jag strävade efter att vara så öppen som möjligt och undvika att skapa förutfattade meningar. Flera saker angående förutsättningar för barns delaktighet poängterades under de olika intervjutillfällena och påverkar även trovärdigheten för min studie på ett positivt sätt.

Validitet handlar om att ifall man mäter det man egentligen vill mäta. Individuella intervjuer mäter individuella, personliga synpunkter medan en gruppintervju mäter gruppåsikter eller ger ett intryck av enighet eller oenighet i en grupp. (Jacobsen 2007:116) En av mina intervjuer utfördes som individuell intervju medan de två andra intervjuerna utfördes parvis. Den ena par intervjun var väldigt lyckad och båda uttryckte sina egna synpunkter och åsikter medan den andra par intervjun inte var lika lyckad, eftersom i den var det tydligt en av respondenterna som talade mera. Den extern validitet är låg i min studie eftersom intervjuade enbart fem personer. Men syftet med min studie var inte att generalisera resultatet utan att gå på djupet i ämnet barns delaktighet.

Jag valde att samla in mitt material genom kvalitativa intervjuer och jag anser att valet av metod var relevant med tanke på mitt syfte och frågeställningar eftersom jag ville gå på djupet och inte generalisera. Den kvalitativa metoden är lämplig då man vill tydliggöra ett oklart tema och skapa en förståelse som bygger på en nyanserad beskrivning (Jacobsen 2007:56). Jag anser att jag lyckades få fram olika faktorer som är förutsättningar för barns delaktighet och även utmanande faktorer med arbetet i att förverkliga barns delaktighet.

8.3 Arbetslivsrelevans och förslag på vidare forskning

Ett syfte med detta examensarbete var att öka kunskap om barns delaktighet inom barnskyddet och jag hoppas att jag har lyckats med det, och att min studie har arbetslivsrelevans för professionella som jobbar inom barnskyddet. Strävan efter barns delaktighet är något som starkt måste finnas med i det professionella arbetet inom barnskyddet. Därför att det viktigt att kontinuerligt reflektera över arbetet som görs tillsammans med barnen. Det är även viktigt att fundera på och reflektera över vilka förutsättningarna för barns

delaktighet är i det praktiska arbetet, samt reflektera över om det finns tillräckligt med förutsättningar för barns delaktighet. Förutom det hoppas jag att studerande inom det sociala området som i framtiden kommer att jobba med barn inom barnskyddet också kommer att ha nytta av detta examensarbete. Jag hade koncentrerat mig på att studera barns delaktighet ur de professionellas perspektiv, men man kunde även se på det hela från t.ex. barnets perspektiv. I min studie fokuserade jag inte på vilka metoder som kan användas för att förverkliga barns delaktighet och för att få barnens röst hörd, så det kunde man även fortsätta studera vidare på.

KÄLLOR

Andersson, Gunvor & Sallnäs, Marie. 2012. Social barnavård och barns utsatthet. s.13-27 I: Höjer, Ingrid; Sallnäs, Marie & Sjöblom, Yvonne (red.). *När samhället träder in – barn, föräldrar och social barnavård*. Lund: Studentlitteratur.

Aula, Maria Kaisa. 2011. *Delaktiga barn och unga mår bra (Nyckeln - Mai 2011)*. Tillgänglig: <http://www.lapsiasia.fi/sv/aktuellt/skrivelser/skrivelser/view/1563424> Hämtad: 19.10.2011

Christensen, Rita & Hildingson Boqvist, Anna Karin. 2009. *Att leva i en utsatt situation - med barnet i fokus*. Lund: Studentlitteratur. 112 s.

Eriksson, Lisbeth. 2004. Gemenskap då och nu. s.71-105. I: Eriksson, L; Hermansson, H-E & Münger, A-C (red.). 2004. *Socialpedagogik och samhällsförståelse. Teori och praktik i socialpedagogisk forskning*. Stockholm:Symposion. 217 s.

Eriksson, L; Hermansson, H-E & Münger, A-C (red.). 2004. *Socialpedagogik och samhällsförståelse. Teori och praktik i socialpedagogisk forskning*. Stockholm:Symposion. 217 s.

Filppula, Elina. 2010. *Lapsen osallisuus lastensuojelun alkuarvioinneista laadutuissa dokumenteissa*. Pro gradu -tutkielma. Jyväskylän yliopisto: Sosiaalityö. Tillgänglig: <https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/25477/URN%3aNBN%3afi%3ajyu-201010132980.pdf?sequence=1> Hämtad: 17.10.2011

Finlex. 2007. Barnskyddslag 13.4.2007/417. Tillgänglig: <http://www.finlex.fi/sv/laki/ajantasa/2007/20070417> Hämtad: 17.10.2011

Finlex. 1999. Finlands grundlag 11.6.1999/731. Tillgänglig: <http://www.finlex.fi/sv/laki/ajantasa/1999/19990731> Hämtad: 5.3.2012

Hirsijärvi, Sirkka & Hurme, Helena. 2000. *Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö*. Helsinki: Yliopistopaino. 213 s.

Hotari, Kaisa-Elina; Oranen, Mikko & Pösö, Tarja. 2009. Lapset lastensuojelun osallisina. s.117-132. I: Bardy, Marjatta (toim.). 2009. *Lastensuojelun ytimessä*. Helsinki: Yliopistopaino Oy. 287 s.

Kurki, Leena. 2006. Kansalainen persoonana yhteisössään. I: Kurki, Leena & Nivala, Elina (toim.). 2006. *Hyvä ihminen ja kunnan kansalainen. Johdatus kansalaisuuden sosiaalipedagogiikkaan*. Tampere: Tampereen Yliopistopaino Oy. 252 s.

Mukkonen, Tiina. 2009. Lapsen kohtaamis- ja prosessiosallisuus. s.133-143 I: Bardy, Marjatta (toim.). 2009. *Lastensuojelun ytimessä*. Helsinki: Yliopistopaino Oy. 287 s.

Mäkinen, Päivi; Raatikainen Eija; Rahikka, Anne & Saarnio, Tuula. 2009. *Ammattina sosionomi*. 1. painos. Helsinki: WSOYpro Oy. 206 s.

Möller, Sointu. 2004. Sattumista suunnitelmallisuuteen. *Lapsen elämäntilanteen kartointus lastensuojelutyössä*. Jyväskylä: Pesäpuu ry. 91 s.

Nivala, Elina. 2010. Lapsen oikeudet osallisuuden perustana. I: Tanskanen, Ilona & Timonen-Kallio, Eeva (toim.) *Lasten ja nuorten osallisuuden tukeminen lastensuojelutyössä*. Turku: Turun ammattikorkeakoulu. 132 s.

Oranen, Mikko. 2008. *Mitä mieltä? Mitä mieltä! Lasten osallisuus lastensuojelun kehittämisessä*. Helsinki: Ensi ja turvakotien liitto ry. Tillgänlig:

<http://www.ensijaturvakotienliitto.fi/@Bin/1911491/mit%C3%A4+mielt%C3%A4!+raporttiCS3.pdf> Hämtad: 17.10.2011

Paavola, Auli. 2009. Lasten osallisuus ei ole pelkkää mielipiteen selvittämistä. *Lapsen Maailma*, nr 4, s.20.

Rasmusson, Bodil. 2006. *Barnperspektiv i den sociala barnvården*. Forsknings- och utvecklingsarbete inom ramen för projekt Kunskapsbaserad socialtjänst. Meddelanden från Socialhögskolan 2006:2. 117 s.

Päkkilä, Hanna. 2008. Lähtökohtana lapsen etu ja lapsilöhtöisyys. s.161-174. I: Huotari, Kari & Hurtig, Johanna. (toim.). *Sosiaalityötä monitoroimassa*. Helsinki: Yliopistopaino. 202 s.

Salokanta, Sini. 2003. *Miten lapsi näkyy lastensuojelussa? Tutkimus Hämeenlinnan lastensuojelun huoltosuunnitelmista*. Sosiaalityön pro gradu -tutkielma. Tampereen yliopisto: Sosiaalipolitiikan ja sosiaalityön laitos. Tillgänglig: <http://tutkielmat.uta.fi/pdf/gradu00190.pdf> Hämtad: 23.11.2011

Sosiaaliportti. 2007. Lastensuojelun käsikirja. [www] Tillgänglig: <http://www.sosiaaliportti.fi/fi-FI/lastensuojelunkasikirja/hallinto/lapsenosallisuus/> Hämtad: 3.10.2011

Taskinen, Sirpa. 2007. *Barnskyddslag (417/2007) Tillämpningsguide*. Helsingfors. Stakes. 134 s.

Taskinen, Sirpa. 2012. *Lastensuojelulain soveltaminen*. Helsinki: WSOYpro Oy. 216 s.

Timonen-Kallio, Eeva. 2010. Lapsen osallisuuden vahvistaminen lastensuojelutyön keskiössä. I: Tanskanen, Ilona & Timonen-Kallio, Eeva (toim.) *Lasten ja nuorten osallisuuden tukeminen lastensuojelutyössä*. Turku: Turun ammattikorkeakoulu. 132 s.

Trost, Jan. 2010. *Kvalitativa intervjuer*. Upplaga 4:1. Lund: Studentlitteratur. 163 s.

Ukkola, Elina. 2007. *Lapsen osallisuuden vahvistaminen lastensuojelun huoltosuunnitelmatyössä*. Pro gradu -tutkielma. Kuopion yliopisto: Sosiaalityön ja sosiaalipedagogiikan laitos. Tillgänglig: www.pslastensuojelu.fi/opinnaytetyot/elina_ukkola.pdf Hämtad: 18.10.2011

Unicef. a. Barnkonventionen. Tillgänglig: <http://www.unicef.fi/barnkonventionen> Hämtad: 17.10.2011

Unicef. b. FN: konvention om barnets rättigheter. Tillgänglig: <http://www.unicef.fi/helabarnkonventionen> Hämtad: 17.10.2011

Valtakunnalliset sijaishuollon laatukriteerit. Laituri projekti. Sijaishuollon neuvottelukunnan julkaisuja 18. 2004. Helsinki: Lastensuojelun Keskusliitto ry. 80 s.

BILAGA 1

Tutkimuslupapyyntö

Hyvä vastaanottokodin johtaja,
Nimeni on Sanna Säkkinen ja olen sosionomiopiskelija ammattikorkeakoulu Arcadasta - Nylands svenska yrkeshögskola. Kirjoitan tällä hetkellä opinnäytetyötäni, jonka aiheena on lasten osallisuus vastaanotkodissa. Työni tarkoitus on lisätä tietoa lasten osallisuuden tärkeydestä lastensuojelussa ja tavoitteenani on selvittää miten ammattilaiset voivat omassa työssään toteuttaa ja huomioida alle kouluikäisten lasten osallisuutta vastaanotkodissa, eli miten lasta kuullaan ja huomioidaan vastaanottokodin arjessa. Tutkimustani varten teen puolistrukturoituja haastatteluja ja toivon että vastaanotkodista löytyisi 5-8 ammattilaista, jotka olisivat kiinnostuneita osallistumaan haastatteluun. Olisi toivottavaa että osallistujilla olisi sosiaali- ja terveydenhuolto alan koulutus ja että he ovat työskennelleet vähintään vuoden ajan vastaanotkodissa.

Haastatteluun osallistuminen on täysin vapaaehtoista ja haastattelut käsitellään luottamuksellisesti sekä nimettöinä. Haastateltavan suostumuksella nauhoitan haastattelut jotka kestävät korkeintaan tunnin. Vain minulla ja ohjaavalla opettajallani on mahdollisuus nähdä keräämääni aineisto ja kun opinnäytetyö on hyväksytty, aineisto hävitetään. Haastatteluiden ajankohta on maaliskuussa 2012 ja sovimme haastattelun ajankohdan haastateltaville sopivaan aikaan ja heille sopivassa paikassa.

Täten pyydän lupaa saada suorittaa aiheeseen liittyvät haastattelut ja käyttää tuloksia opinnäytetyössäni.

Pyydän teitä ystävällisesti tiedottamaan henkilökunnalle tästä, sekä antamaan kiinnostuneille saatekirjeen, haastattelun teemat sekä lomakkeen tutkimukseen suostumisesta.

Vastaan mielelläni mahdollisiin kysymyksiin tutkimukseeni liittyen.

Opiskelija
Sanna Säkkinen
sanna.sakkinen@arcada.fi
puh. *** *****

Ohjaava opettaja
Arla Cederberg
arla.cederberg@arcada.fi

Myönnän tutkimusluvan yllä olevan tutkimuspyynnön mukaisesti:

Paikkakunta

Päivämäärä

Allekirjoitus ja nimen selvennys

BILAGA 2

Tiedotuskirje

Hyvä vastaanottokodin henkilökunta,

Nimeni on Sanna Säkkinen ja olen sosionomiopiskelija ammattikorkeakoulu Arcadasta - Nylands svenska yrkeshögskola. Kirjoitan tällä hetkellä opinnäytetyötäni, jonka aiheena on lasten osallisuus vastaanottokodissa. Työni tarkoitus on lisätä tietoa lasten osallisuuden tärkeydestä lastensuojelussa ja tavoitteenani on selvittää miten ammattilaiset voivat omassa työssään toteuttaa ja huomioida alle kouluikäisten lasten osallisuutta vastaanottokodissa, eli miten lasta kuullaan ja huomioidaan vastaanottokodin arjessa.

Tutkimustani varten teen puolistrukturoituja haastatteluja ja toivon, että löytyisi 5-8 työntekijää joita voisin haastatella. Olisi toivottavaa että teillä on sosiaali- ja terveydenhuolto alan koulutus ja että olette työskennelleet vähintään vuoden ajan vastaanottokodissa. Haastatteluun osallistuminen on täysin vapaaehtoista ja osallistujana teillä on oikeus keskeyttää haastattelu milloin tahansa tai halutessanne jättää vastaamatta yksittäiseen kysymykseen.

Haastattelut käsitellään luottamuksellisesti ja saatte olla nimettömiä tutkimuksessa. Haastattelut kestävät korkeintaan tunnin ja haastattelujen ajankohta on maaliskuussa 2012. Haastattelut ovat yksilöllisiä ja apuvälineenä käyttäisin nauhuria, jos se teille sopii. Vain minulla ja ohjaavalla opettajallani on mahdollisuus nähdä keräämääni aineisto ja kun opinnäytetyö on hyväksytty, aineisto hävitetään.

Sovimme haastattelun ajankohdan teidän aikataulun mukaan, teille sopivassa paikassa.

Mikäli olet kiinnostunut osallistumaan tutkimukseeni tai jos teillä heräsi kysymyksiä, niin ottakaa minuun tai ohjaavaan opettajaani yhteyttä.

Kiitos etukäteen.

Ystävällisin terveisin,

Opiskelija
Sanna Säkkinen
sanna.sakkinen@arcada.fi
puh. *** *****

Ohjaava opettaja
Arla Cederberg
arla.cederberg@arcada.fi

BILAGA 3

Haastattelurunko – käsiteltävät teemat

TEEMA 1: Taustatiedot

Ammattinimike?

Kuinka kauan olet ollut vastaanottokodissa töissä?

Minkä ikäisten lasten kanssa työskentelet?

Onko sinulla aiempaa kokemusta lastensuojelutyöstä?

TEEMA 2: Lasten yksilöllisyys otetaan huomioon

Kuinka pyritte vastaanottokodin arjessa huomioimaan lapsen yksilölliset tarpeet?

Minkälaiset rutiinit mahdollistavat lapsen osallisuuden vastaanottokodin arjessa?

TEEMA 3: Lapsia kuullaan

Miten lapselle kerrotaan häntä koskevista päätöksistä?

Miten pyritte kuulemaan lapsen kertomuksia omista kokemuksistaan?

Miten lasten mielipiteet heidän omista kokemuksistaan otetaan huomioon? Millä tavalla lapsen ikä vaikuttaa siihen?

Millä lailla pyritte kuulemaan lapsia arjen keskellä? Onko teillä erityisiä metodeja/työtapoja tätä tarkoitusta varten?

TEEMA 4: Lapsia tuetaan mielipiteiden ilmaisemisessa

Millä tavoin voi tukea lasta ilmaisemaan omia mielipiteitään?

Onko teillä erityisiä työskentelytapoja tai aktiviteetteja jotka auttavat lapsia ilmaisemaan mielipiteitään, jos on niin minkälaisia?

Mitä ammattilaisen pitää ottaa huomioon kun haluaa tukea lasta ilmaisemaan mielipiteitään?

TEEMA 5: Lasten näkemykset otetaan huomioon

Miten lasten ajatukset otetaan huomioon ja millä tavalla lapsen ikä vaikuttaa?

Onko rutiineja jotka mahdollistavat lasten osallisuuden sijoitusprosessissa, jos on niin minkälaisia?

Minkälaista tietoa lapsi saa sijoitusprosessista ja päätöksistä jotka koskevat lasta ja kuka lapselle kertoo?

TEEMA 6: Haasteet

Liittyykö lasten osallisuuden tukemiseen haasteita, minkälaisia siinä tapauksessa?

Mitä teet ja miten etenette kun vastaan tulee haasteellinen ja vaikea tilanne?

TEEMA 7: Henkilökunta ja resurssit

Onko sinulla mielestäsi tarpeeksi tietoa lasten osallisuudesta, ja siitä mitä se käytännössä tarkoittaa vastaanottokodissa? Mistä olet saanut tietoa tai mistä pitäisi saada lisää tietoa? Miten työskentelette tiiminä jotta vahvistaisitte lasten osallisuutta?

Olisiko mielestäsi tarpeellista kehittää uusia työskentelytapoja jotka vahvistaisivat lasten osallisuutta?

TEEMA 8: Yhteenveto

Mitä lasten osallisuus mielestäsi merkitsee lastensuojelussa?

Miten mielestäsi voi luoda mahdollisuuksia lasten osallisuudelle?

BILAGA 4

Kirjallinen suostumus haastatteluun osallistumisesta

Annan suostumukseni haastatteluun mikä käsittelee lasten osallisuutta vastaanottokodin lastensuojelutyön arjessa. Olen saanut tietoa haastattelun tavoitteista ja oikeuksistani haastateltavana, sekä mahdollisuuden tutustua haastattelun teemoihin etukäteen. Hyväksyn että haastattelu nauhoitetaan.

Haastatteliija on sitoutunut käsittelemään aineiston luottamuksellisesti ja osallistujien henkilöllisyys ei tule ilmi haastattelun tuloksissa. Ainoastaan tutkijalla ja ohjaavalla opettajalla on mahdollisuus lukea aineisto ja työn valmistuttua aineisto hävitetään. Olen saanut tarpeeksi tietoa tutkimuksesta ja allekirjoittamalla annan suostumukseni osallistua tutkimukseen ja tulla haastateltavaksi.

Paikka ja päivämäärä

Allekirjoitus

Nimenselvennys